

SAMEN EFFECTIEF

De praktijk als inspiratie

Uitgave ter gelegenheid van de realisatie
van het landelijk dekkend netwerk Veiligheidshuizen

December 2009

Ministerie van Justitie

www.veiligheidshuizen.nl

www.veiligheidbegintbijvoorkomen.nl

Van vergaderhuis naar operationeel samenwerkingsverband

Blijven doorontwikkelen

Het idee was even simpel als geniaal. Het OM en de lokale veiligheidspartners werkten al nauw samen, maar er bleef een veiligheidsprobleem. Als we die mensen nu eens in één gebouw huisvesten, bedacht de Tilburgse driehoek, zouden ze dan nog beter samenwerken? En kunnen we de zorg daar dan bij betrekken? En zo werd het eerste Nederlandse Veiligheidshuis geboren.

Het was 2002. John Wauben, ketenmanager van het oudste Veiligheidshuis in Nederland, noemt de namen van de toenmalige driehoek nadrukkelijk. 'Burgemeester Johan Stekelenburg, politiechef Peter van Zundert en hoofdofficier Herman Bolhaar. Drie geïnspireerde mensen.'

Het is voor alle partijen een hele omslag geweest. 'En nog steeds', zegt Sandra Timmermans, projectleider bij de gemeente. 'Organisaties moesten vanuit een backoffice naar één locatie en daar nauwere samenwerking ontwikkelen en uitvoeren. En er is altijd een spanningsveld tussen je eigen *corebusiness* en samenwerking.' 'Samenwerken kost tijd, maar levert uiteindelijk meer op', vult Nicole Hermes-van Zon, officier van justitie, aan. 'Nu is iedereen daar wel van overtuigd, maar het is niet altijd meetbaar. We blijven dus zoeken naar meer professionaliteit.'

Die zoektocht heeft dit jaar geleid tot de doorontwikkeling

naar een Zorg- en Veiligheidshuis. Het Zorghuis biedt onderdak aan negen organisaties. Zij werken samen aan een sluitende aanpak van mensen en gezinnen met veel en/of complexe problemen, zorgwekkende zorgmijders en straatprostituees. Timmermans: 'Alle zorgpartners werkten al wel nauw samen, maar zitten nu ook in één huis. Toen we met het Zorghuis van start gingen, hadden we nog niet alle *ins en outs* helemaal beschreven. Je kunt knelpunten beter ondervinden door met elkaar aan de slag te gaan. We zijn in Tilburg pragmatisch. We zijn gewoon begonnen. Het Zorg- en Veiligheidshuis Tilburg biedt tachtig werkplekken aan 150 medewerkers van twintig ketenpartners.'

Door de korte lijnen kan het Zorg- en Veiligheidshuis de interventies beter op elkaar afstemmen. Hermes: 'Als iedere instelling zich alleen perfect aan de eigen protocollen houdt, vallen mensen tussen wal en schip. Iemand staat op de wachtlijst voor een woning, maar moet ook afkicken en nog een straf uitzitten. Voorheen ging dat mis. Nu regelen we onderling dat hij eerst zijn straf uitzit. Aansluitend aan zijn detentie regelen we een opname in de kliniek en we bespreken met de woningbouwvereniging dat er daarna pas een huis vrij komt.' Het Veiligheidshuis kan gebruik maken van het *outreaching* maatschappelijk werk, het bemoeizorgteam en het interventieteam Huiselijk Geweld en kan een TOM-zitting plannen. Daardoor kan er snel actie komen. Hermes: 'Laatst had ik een slachtoffergesprek met een mevrouw, die slachtoffer was van huiselijk geweld en op een gegeven moment ook zelf geweld ging gebruiken. Ik besloot niet tot vervolging over te gaan, maar het maatschappelijk in te schakelen. Dan loop ik langs en regel ik dat het maatschappelijk werk een

afpraak maakt. De lijntjes zijn heel kort en iedere partner heeft z'n eigen mogelijkheden, maar ook z'n eigen doorzettingsmacht.'

Bij een eerste delict is er meestal niet zoveel aan de hand. Dan is er straf of hulp op maat, die vaak meteen zoden aan de dijk zet. Maar het komt er op aan bij mensen met véél problemen. Die hebben het hardste hulp nodig, zegt Timmermans. Daar ging voorheen iedere organisatie afzonderlijk op af- maar soms past er geen enkel dekseltje. 'En als gemeente zijn we verantwoordelijk voor hen. Als je zo iemand loslaat, is-ie weg. Het is dus belangrijk om hem vast te houden.' Hermes: 'Er zijn mensen die verstandelijke beperkt zijn, verslaafd, een psychische stoornis hebben en ook nog agressief zijn. Voor mensen met meerdere problemen zouden er meer opvangmogelijkheden moeten komen. Het Veiligheidshuis kent zes casusoverleggen op de thema's huiselijk geweld, veelplegers (justitieel en nazorg), jeugdstraf, jeugdzorg, en harde kernjongeren. Sommige gezinnen komen terug op meerdere overleggen. Zij worden overgeheveld naar een speciaal afstemmingsoverleg voor dit specifieke gezin. Er is zo'n gezinsafstemmingsoverleg voor de top 50 van problematische gezinnen. Casusoverleggen zijn er om plannen van aanpak te maken en afspraken te borgen. Om snel en adequaat te kunnen reageren op actuele gebeurtenissen, schuift een beperkt aantal partners iedere ochtend aan bij de ochtendbriefing. Daar komen alle meldingen en incidenten binnen van de afgelopen 24 uur. Wauben: 'Sommige partners kunnen dan direct aan de gang.'

Het bedrijfsbureau zoekt bij alle meldingen in het gezinsstelsel: hoe is de situatie? Hebben wij dit gezin al besproken? Wat is er toen afgesproken? Welke organisaties waren daarbij betrokken? Wauben: 'Je kunt focussen op het spijbelen van het kind, maar als er ook sprake is van huiselijk geweld, de vader veelpleger is en haar broertje z'n eerste politiecontacten al binnen heeft, komt die melding in een heel ander licht te staan. Dan kun je sluitende afspraken met elkaar maken.'

TILBURG

Op de ernstige incidenten wordt diezelfde dag nog actie ondernomen. Wauben: 'We willen geen vergaderhuis zijn, maar een operationeel samenwerkingsverband.'

Ja, die check van het bedrijfsbureau kan de toets van de Wet bescherming persoonsgegevens doorstaan. Het Veiligheidshuis heeft een privacyprotocol gedeponeerd bij de gelijknamige commissie. Wauben: 'Elke organisatie is verantwoordelijk voor de eigen gegevens en de andere organisaties kunnen daar niet bij. Het bedrijfsbureau kijkt of iemand al een keer is besproken op een casusoverleg en wat toen de afspraken waren. Is hij naar HALT gestuurd? Dan moet je bij HALT zijn als je wilt weten wat er precies aan de hand was.' Alleen de mensen van het bedrijfsbureau hebben toegang tot het casusondersteuningssysteem.

De gemeente heeft de regie over de zorg, justitie over de strafsector. Ook het beheer van de organisatie ligt bij de gemeente Tilburg. Die faciliteert de ondersteuning: van de informatisering, financiën, huisvesting en serviceverlening. Wauben: 'Dat is heel goed geregeld. Als ik iemand voor de balie nodig heb, schakel ik de afdeling personeelszaken van de gemeente in. En als de internetverbinding het niet doet, hoef ik alleen maar de gemeente te bellen en wordt het geregeld.'

En over het internet gesproken: als alle twintig organisaties hun eigen netwerk zouden gebruiken, zou dat een woud van modems, abonnementen en beheerorganisaties opleveren. Daarom loggen alle ketenpartners in via het gemeentenetwerk en daarna via het icoontje van hun eigen organisatie. Er zijn dus twee veiligheidslevels: één van het Veiligheidshuis en één van de eigen organisatie. Toch heeft Wauben twee pc's op zijn bureau staan. 'De justitieorganisaties hebben nog

'Wij willen tragedies voorkomen, of er in ieder geval alles aan hebben gedaan wat we konden. Er mogen geen gaten vallen'

een eigen netwerk. 'Maar in 2010 kan één van de pc's de deur uit: dan worden het gemeente- en het justitienetwerk gekoppeld in de "Haagse ring". Wauben: 'Deze geautomatiseerde ondersteuning is een uniek concept, dat nog completer wordt als het gemeente- en justitienet worden gekoppeld. Dat stimuleert de samenwerking op de werkplek, want we hoeven dan niet meer in alle gevallen te wachten op een casusoverleg.'

Het Veiligheidshuis is een middel, geen doel, benadrukt Wauben. Alle overleg en samenwerking heeft maar één doel: 'Wij willen tragedies voorkomen, of er in ieder geval alles aan hebben gedaan wat we konden. Er mogen geen gaten vallen.' Maar er moet er ook weer geen *overkill van hulp* zijn. Wauben: 'Soms komen er wel vier verschillende hulpverleners in een gezin. De één zegt: wees eens wat vaker thuis. De ander zegt: kies eens wat meer voor jezelf. De derde zegt: ga eens wat leuk doen met je kinderen en de vierde: kijk uit met geld - je zit al in de schuldhulpverlening. Dan weet iemand niet meer wat hij moet doen. Maar vaak zeggen de cliënten dat niet en dan leidt al die hulp nergens toe.' Wauben wil daarom graag toe naar één hulpverlener per gezin. Onder het motto: één gezin, één plan, één hulpverlener. 'Kun je mensen breder inzetten? Kunnen de

reclassering en het maatschappelijk werk misschien samen het hele palet bestrijken? Of hoeven ze er misschien niet allebei te komen?' Het plan is nog in een verkennende fase. De productfinanciering is een probleem. Timmermans: 'De reclassering wordt betaald door Justitie en het maatschappelijk werk door de gemeente. En iedereen mag alleen doen waarvoor hij wordt betaald.'

In het zorgcasusoverleg loopt nu een pilot: één partij maakt het masterplan en de andere leveren een deelproduct. Dat loopt nog wel eens stroef. Wauben: 'Je moet tegen medewerkers van een organisatie kunnen zeggen: jij hebt de expertise, maar dit is het plan. Dat is voor sommigen lastig. In de praktijk zijn er daardoor soms aanvaringen.'

Het is duidelijk: Het Veiligheidshuis Tilburg tart de wet van de remmende voorsprong. Soms zouden ze bijna vergeten om hun successen te vieren. En die zijn er. Zo is het aantal jongeren dat vóór hun achttiende recidiveert met 50 procent teruggedrongen en starten steeds minder Tilburgse jongeren een criminele carrière. De doorlooptijden zijn flink bekort. En het bemoeizorgteam begeleidt op dit moment 158 cliënten door naar zorg. Maar het kan altijd nog beter, daar hebben ze in Tilburg wel gelijk in, natuurlijk.

‘Het Venlose model’ dringt huiselijk geweld terug

‘Als je de sleutel neemt, neem je ook de verantwoordelijkheid’

Het Veiligheidshuis Noord-Limburg (Venlo) vervult een belangrijke spilfunctie in de nieuwe, integrale benadering van huiselijk geweld. De aanpak langs drie sporen - dader, slachtoffer en kinderen -, met intensief casemanagement, werpt z'n vruchten af. Slechts in 15 procent van de gevallen doen zich opnieuw ernstige incidenten voor.

Een vader die midden in de nacht, dronken en met ontbloot bovenlijf, schreeuwend zijn stiefzoon achterna zit; een zoon met een ernstige persoonlijkheidsstoornis, die zijn moeder en andere familieleden terroriseert en mishandelt; een vrouw die na bijna 40 jaar huwelijk op een avond plompverloren door haar echtgenoot op straat wordt gezet... Uit de circa 35 zaken die deze ochtend tijdens het zorgoverleg huiselijk geweld in het Veiligheidshuis aan de orde komen, wordt duidelijk dat huiselijk geweld vele verschijningsvormen kent, met een breed scala aan onderliggende problematiek. Maatwerk is dan ook geboden.

‘Een van de grote voordelen van de aanpak van huiselijk geweld in Veiligheidshuisverband is dat we nu veel beter zicht hebben op het probleem’, zegt Leon van der Elsen,

ketenmanager van het Veiligheidshuis Noord-Limburg. Politiecoördinator Peter Lalieu beaamt dit: ‘Vroeger kreeg je alleen huiselijk geweldzaken onder ogen die door een collega bij de politie als zodanig herkend en gelabeld waren. In het Veiligheidshuis beginnen we elke ochtend met een briefing, waarin we met alle ketenpartners alle politiemutaties van de afgelopen 24 uur doornemen. Elke zaak die maar enigszins riekt naar huiselijk geweld filteren we eruit. Die komt op de agenda van het zorgoverleg huiselijk geweld.’ Bij dit wekelijks overleg schuiven behalve de politie ook de gemeente, het steunpunt huiselijk geweld, de reclassering, bureau jeugdzorg en de zorginstellingen de Mutsaersstichting en de Rooyse Wissel aan. Aanvankelijk nam ook Slachtofferhulp aan dit overleg deel, maar dat heeft zich inmiddels teruggetrokken. ‘Een gemis’, vindt Van der Elsen. ‘Slachtofferhulp bracht vaak belangrijke informatie in. We willen hier met Slachtofferhulp Nederland nog eens over praten.’

Van alle circa 800 casussen huiselijk geweld die jaarlijks bij het Veiligheidshuis binnenkomen, krijgt 20 á 25 procent een strafrechtelijk vervolg. De voortgang van deze zaken wordt besproken in het - eveneens breed samengestelde - justitieel casusoverleg (JCO), onder regie van het openbaar ministerie. ‘Door die brede samenstelling krijg je in elke zaak de meest relevante en actuele informatie boven water, vanuit verschillende disciplines’, vertelt parketsecretaris John Stroeken, die het OM in het veiligheidshuis vertegenwoordigt. ‘Dat maakt het plaatje compleet. De reclassering kan een hecht doortimmerd rapport opstellen, dat een duidelijk beeld schept van de

problematiek. Dat stelt de officier van justitie en de rechter in staat om heel gericht een straf op maat te eisen, respectievelijk op te leggen. Bijvoorbeeld een voorwaardelijke straf, met als bijzondere voorwaarde dat de dader een training agressieregulatie gaat volgen of hulp zoekt voor zijn drankprobleem.'

Alle huiselijk geweldzaken - óók de zaken die via het JCO leiden tot een strafrechtelijke afdoening - blijven op de lijst van het zorgoverleg staan. 'Belangrijke winst', weet Karen in 't Zandt, die als procesmanager namens de gemeente dit zorgoverleg voorziet. 'Huiselijk geweld is jarenlang vrij eenzijdig door een strafrechtelijke bril bekeken. Via het zorgoverleg dwing je professionals om anders, breder naar een zaak te kijken. Wil je dit probleem echt goed aanpakken, dan moet je richten op het *hele systeem*: dader, slachtoffer én eventuele kinderen die getuige zijn geweest.' Dit driesporenbeleid komt het meest expliciet naar voren in geval van een tijdelijk huisverbod. Als de burgemeester, op basis van een risicotaxatie door de hulpofficier van justitie, besluit de huiselijk geweldpleger voor een periode van 10 dagen (eventueel te verlengen tot maximaal 28 dagen) uit huis te plaatsen, treedt de driesporenaanpak meteen in werking. In zo'n geval is Henk Giebels, casemanager huiselijk geweld bij de Mutsaersstichting, of een van zijn collega's (ook van de Rooyse Wissel), binnen een uur ter plaatse. Hij bezoekt de geweldpleger - vaak in de politiecel - en spreekt apart met het slachtoffer en eventuele kinderen die getuige waren. Na de intake zet de casemanager de driesporenaanpak uit bij de organisaties die zich intensief met de betrokkenen gaan bezighouden. Forensisch-psychiatrische polikliniek De Horst buigt zich over de dader, het maatschappelijk werk gaat aan de slag met het slachtoffer en bureau jeugdzorg ontfermt zich over de kinderen/getuigen. Binnen acht dagen zit de casemanager met de drie organisaties om de tafel, om te praten over hun bevindingen met het gezin en het opstellen van een plan van aanpak. 'Doordat we er zo snel bij zijn, maak je goed gebruik van het *momentum*', legt Giebels uit.

VENLO

'Het geweldsincident en de acties die daarop volgen, duwen zo'n gezin even helemaal omver. In die situatie is de bereidheid om mee te werken aan het plan van aanpak groot - ook bij de dader. Die heeft vaak al vóór de tiende dag twee sessies doorlopen van het trainingsprogramma huiselijk geweld in De Horst. Voor hij naar huis terugkeert, heeft hij dus al geleerd opkomende agressie bij zichzelf te herkennen en de *time out* procedure toe te passen.'

Vanwege de grote bereidheid om mee te werken, hoeft het tijdelijk huisverbod in Noord-Limburg in verreweg de meeste gevallen (ruim 80 procent) niet te worden verlengd. Aan het moment van terugkeer naar huis, is een klein ceremonieel moment verbonden. Nadat het plan van aanpak met dader én slachtoffer is doorgesproken, geeft de vrouw - in 90 procent van de gevallen is de vrouw het slachtoffer - de huissleutels plechtig terug aan haar man of vriend. 'Vergelijk het maar met de trouwring', zegt Giebels. 'De man doet opnieuw een belofte: als hij de sleutels neemt, neemt hij ook de verantwoordelijkheid. Verantwoordelijkheid nemen voor het eigen gedrag, dáár draait het om.' De geweldpleger keert terug naar huis en de uitvoering van het plan van aanpak - langs alle drie de sporen - gaat van start, onder regie van de casemanager, die een jaar lang betrokken blijft bij het gezin. De voortgang wordt gemonitord via het zorgoverleg in het Veiligheidshuis.

Over de eerste resultaten sinds het tijdelijk huisverbod op 1 januari 2009 van kracht werd, is Van der Elsen niet ontevreden. 'Tot en met juni van dit jaar is er in Venlo en Venray, de twee politiedistricten waar ons Veiligheidshuis over "gaat", 22 keer een huisverbod opgelegd. Slechts in één zaak was er sprake van recidive. De aanpak lijkt dus effectief,

'Wil je het op straat veilig krijgen, dan moet je beginnen achter de voordeur'

al realiseren we ons goed dat die periode te kort is om er echt harde conclusies aan te verbinden.' Ook de zaken waarin het niet tot een huisverbod kwam, maar waarbij de partners in het zorgoverleg toch hulp en ondersteuning voor het gezin nodig achtten, laten veelbelovende resultaten zien. Sinds 2007 heeft de Mutsaersstichting al aan 225 gezinnen hulp geboden volgens de meersporenaanpak. Giebels: 'In 85 procent van die gezinnen is de situatie sindsdien niet meer geëscaleerd tot het niveau van de aanvankelijke melding. Dat is een heel mooie score. Het is immers een illusie om te denken dat er in zo'n gezin *nooit* meer een incident zal plaatsvinden. Huiselijk geweld is een hardnekkig probleem. Vaak gaat het om jarenlang vastgeroeste patronen in zo'n gezin, die je moet zien te ontrafelen.' Lalieu: 'Voordat een slachtoffer van huiselijk geweld overgaat tot een melding, hebben zich in dat gezin gemiddeld al 33 incidenten voorgedaan. Op het moment dat een zaak ter kennis komt van de politie, zit de recidive er bij wijze van spreken al ingebakken.' Een nieuwe melding van huiselijk geweld in dezelfde casus hoeft niet automatisch te betekenen dat de dader daadwerkelijk is teruggevallen in 'oud gedrag'. 'Via het tweede spoor wordt veel geïnvesteerd in het sterker maken van de slachtoffers', zegt Nel van der Beelen van het steunpunt huiselijk geweld. 'Een belangrijk onderdeel is grenzen leren stellen en die ook duidelijk aangeven. Daar hoort ook bij dat je bij een incident eerder aan de bel trekken en het niet meer laten escaleren.' De 15 procent waarin sprake is van ernstige recidive worden door de Mutsaersstichting nader bekeken. Giebels: 'Kun je

daar nog spreken van een relationeel probleem, of is er méér aan de hand? Gaat het misschien om een defect bij de dader? Is er sprake van een persoonlijkheidsstoornis, die - eventueel nog versterkt onder invloed van alcohol of drugs - leidt tot geweldsuitbarstingen? In zo'n geval lijkt een andere aanpak op z'n plaats. Meer lineair-causaal, vanuit de psychiatrie.'

Meer zicht op huiselijk geweld en een sterk verbeterde informatie-uitwisseling, die leidt tot een gerichte, integrale aanpak met relatief weinig ernstige recidive; het 'Venlose model' kent een prima start. De grootste winst zou echter nog wel eens een heel stuk verder in de toekomst kunnen liggen, vanwege de investering in het derde spoor, dat van de kinderen. 'Huiselijk geweld heeft een enorme impact op kinderen', zegt Eefke Custers, die Bureau Jeugdzorg in het huiselijk geweldoverleg vertegenwoordigt. 'Bij kinderen die regelmatig slachtoffer of getuige zijn van huiselijk geweld, kunnen zelfs veranderingen optreden in de hersenontwikkeling, met persoonlijkheidsstoornissen als gevolg.' Als gevolg van de brede benadering in het Veiligheidshuis is bij Lalieu het kwartje inmiddels duidelijk gevallen: 'Veel probleemjongeren of jeugdige criminelen die we hier in de verschillende casusoverleggen bespreken, blijken afkomstig uit gezinnen waar huiselijk geweld voorkomt. Daar krijgen we nu steeds beter beeld bij. Een effectieve aanpak van huiselijk geweld zou wel eens de sleutel kunnen zijn tot de afname van criminaliteit en overlast in de brede zin des woords. Wil je het op straat veilig krijgen, dan moet je beginnen achter de voordeur.'

Staan v.l.n.r.: Marco van Bruggen, Aicha Lagha, Yunus Latul; zittend v.l.n.r.: Remko de Boer, Sandra Mast

Gloednieuw informatiesysteem ingezet voor risicojeugd

Intensieve aanpak

Het politiebusje rijdt langzaam door de Van Woustraat. ‘De as van het kwaad’, gek-scheert buurtregisseur Van Bruggen: de straat met net iets te veel coffeeshops en plekjes om rond te hangen, doorsnijdt twee probleemwijken. Eén daarvan is de landelijk bekende Diamantbuurt. ‘Hofleverancier van multiproblem-gezinnen’.

Het is een compacte wijk: nog geen vierkante kilometer groot. De jongens die er opgroeien, leven intensief samen. ‘Ze hebben een “bloedbroedercultuur” weet Aicha Lagha, zorgcoördinator bij stadsdeel Zuid. ‘Die is heel intensief en gaat verder dan vriendschap. Ze voelen zich niet verwant met Nederland of Marokko, maar vormen een eigen subcultuur. Een aantal van die jongens is van God los en is gewoon crimineel. Maar er is ook een middengroep, die misschien nog te bereiken is. En je mag de broertjes en zusjes nooit afschrijven, natuurlijk.’

Het is stil vanmorgen op het pleintje. Een jongeman staat in z’n eentje te voetballen. ‘Die ken ik’, zegt buurtregisseur Marco van Bruggen. ‘Zijn gegevens zitten in *Topic View*, het nieuwe informatiesysteem van de politie. Hij heeft kennelijk niets te doen en hangt tegen de criminele groep aan. Dus als die vandaag of morgen ineens in een dure auto rondrijdt...’ *Topic View* is één van de drie extra’s, waarmee de

Ketenunit* Amsterdam Zuid de aanpak van de Diamantbuurt heeft geïntensiveerd.

Topic View is een gloednieuw informatiesysteem, ooit ontwikkeld voor terreur en later voor overvallen. De Ketenunit Zuid gebruikt het zoekprogramma sinds september - en als eerste in Nederland - om actief informatie op te sporen over de Van Wougroep. ‘*Topic View* is uniek’, zegt Remko de Boer, districtscoördinator veelplegers. ‘Het geeft ons iedere dag alle informatie uit alle politiebestanden. Niet alleen uit officiële stukken, maar ook uit Wordbestanden die de politie even snel heeft ingevoerd.’ *Topic View* bevat ook ‘zachte informatie’. ‘Iemand rijdt in een dure auto, maar het gezin heeft schulden. Vroeger zouden we iets aan de schulden doen. Nu gaan we op zoek naar de illegale financieringsbron. Een informatiespecialist verwerkt de informatie en op basis daarvan zetten we een informatieopdracht uit.’

Ketenunitregisseur Sandra Mast bevestigt: ‘Een “heterdaadje” is vaak uitgesloten, maar wij doen aan dossiervorming. Onze informatiepositie is enorm gegroeid. Eigenlijk is de informatie sluitend. Op zitting werkt dat ook goed. Niet alleen door de officier van justitie, speciaal voor de Van Woustraat. Een rechter wil het verhaal van een jongere nog wel eens serieus nemen en hem een tweede kans bieden. Dan kunnen wij zeggen: dit verhaal klopt niet - hij heeft al heel veel kansen gehad. Zie ons dossier. Is het geen tijd voor een volgende stap? Zo dragen we ook heel specifieke schorsende voorwaarden aan bij de rechter. Niet: geen contact meer met de groep, maar: niet meer bij die en die snackbar komen. En dat moet de politie dan weer weten. ‘Kijk, dat is interessant!’, ziet van

*In Amsterdam heet het Veiligheidshuis Ketenunit

AMSTERDAM

Bruggen. Een eindje verderop lopen twee mensen snel bij elkaar vandaan. Eén van hen is de jongeman die even eerder nog op het pleintje stond te voetballen. ‘Die andere man is een dealer. Ik wist niet dat die twee elkaar kenden. Dat gaat in Topic View.’

Nadat een groep jongeren in 2004 een gezin wegpesten en de Diamantbuurt landelijke bekendheid kreeg, bracht de Ketenunit volgens de *shortlistmethodiek* alle jongeren in kaart. Begin 2008 kregen 35 gezinnen een gericht hulpaanbod en werd een aantal jongeren aangehouden. De aanhoudingen waren van tevoren helemaal doorgesproken. Reclassering Nederland hield capaciteit vrij voor vroeghulp en alle ouders werden uitgenodigd voor een gesprek. Voor de buurt kwam er een informatieavond en - omdat zo’n serie aanhoudingen veel impact heeft op de buurt - een spelletjesmiddag voor de kinderen.

‘Dat was het begin van de hechte samenwerking in de aanpak’, zegt Lagha. Niet alleen met de politie, maar ook met netwerken als *Streetcornerwork* en *Nieuwe Perspectieven*. Als zorgcoördinator vormt Lagha de verbindingsschakel tussen zorg en straf. ‘Ik heb nergens mandaat voor, maar mag alle partijen bevragen. Een bemoeial, dus.’ De zorgcoördinator kwam vaker achter de voordeur, het OM bracht jongeren sneller op zitting en zorgde voor een betere Ketenkaart. De reclassering werd ingeschakeld. De wijk zelf ging ook aan de slag en organiseerde een wijkontbijt en een dichtersproject. Ketenmanager Mast: ‘Er kwam weer reuring in de buurt. We moeten de zaak niet bagatelliseren. Er is een groep jongeren die zich heeft opgewerkt tot zware crimineel. Een compacte groep van 57 jongens, waarvan 38 ‘heftig’. Dat verander je niet zomaar. En in de Diamantbuurt staat het altijd op scherp. Er hoeft maar iets te gebeuren, of de media duiken er bovenop.’

Een artikel in Het Parool in mei 2009 (‘Intensieve hulpverlening krijgt geen vat op harde kern jonge criminelen Diamantbuurt’) viel als een steen in de vijver en leidde zelfs

tot Kamervragen. Mast: ‘Daarop gingen gemeente, politie en Ketenunit om de tafel, om te kijken wat goed werkte en wat beter zou kunnen. Ook de Ketenunit zocht naar een intensievere aanpak van personen, groepen en wijk. Dat resulteerde in een mobiel interventieteam van de reclassering, een sluitende gezinsaanpak en informatiegestuurde opsporing. Elke drie weken worden alle risicjongeren besproken en vooral de jongste kinderen worden scherp gemonitord. Zorgcoördinator Lagha: ‘Daarbij kijken we naar het kind zelf, het inkomen, de omgeving, zorgsignalen en naar wat er achter de voordeur gebeurt. We coördineren, monitoren en weten wie waarvoor verantwoordelijk is. En we zoeken aansluiting bij scholen en de leerplicht. Als er thuis of op school iets met de jongere is geweest, zoeken we de volgende dag contact met elkaar.’

Alle gezinnen zijn opnieuw geanalyseerd. Vier gezinnen zijn ondergebracht bij het project *Overlastgevende MultiProblem-Gezinnen* (OMPG) van de gemeente, die meer doorzettingsmacht heeft. De andere 36 gezinnen krijgen per kind een straf- of een zorgtraject. Lagha: ‘Veel ouders hebben wel behoefte aan hulp, maar kunnen geen hulpvraag formuleren. Soms hebben ze een lichte verstandelijke beperking, soms psychiatrische problematiek, maar we kunnen ze niet testen en dus ook niet indiceren.’ Er is ook wantrouwen. Soms komt de hulpverlening binnen door te helpen bij het invullen van formulieren en zo vertrouwen te winnen.

Junus Latul is lid van het Jongvolwassenenteam (18-24) bij Reclassering Nederland. ‘De jongvolwassenen aanpak is stevig. Afspraak is afspraak. Het gaat om structuur, dat hebben veel van deze jongens nodig. Door korte lijnen met

‘We zoeken ze op straat op. We bellen desnoods aan bij de ouders. We zijn duidelijk tegen zo’n jongen: of je werkt mee, of je gaat de bak in’

de wijkagent en de officier van justitie kunnen we ook snel ingrijpen. We leren de jongeren dat er een leven is buiten het hangen op het pleintje.’ Het nieuwe Mobiel Interventie Team van Reclassering Nederland heeft iedere week meerdere keren intensief contact met de politie. Latul: ‘Wie zijn er rotzooi aan het trappen? Hoe pakken we die en die aan?’ De reclassering houdt minimaal twee jaar toezicht op de daders. Latul: ‘In de eerste weken van het toezicht hebben we soms dagelijks contact. We zoeken ze op straat op. We bellen desnoods aan bij de ouders. We zijn duidelijk tegen zo’n jongen: of je werkt mee, of je gaat de bak in. Als we van de buurtregisseur horen dat hij weer rondhangt, spreken we hem daarop aan tijdens de toezichtgesprekken. Je ziet zo’n jongen denken: hoe weet hij dat? Ze voelen zich in de gaten gehouden.’ Veel van deze jongeren kennen alleen hun eigen buurt. Latul: ‘We stimuleren ze om andere mensen te ontmoeten door op een sportclub te gaan, of we nemen ze mee naar een Grand Café. Dan zie je ze kijken: mag ik hier binnen? Vraagt een ober: “Wat wilt u drinken, meneer?” Mompelt zo’n grote jongen voorovergebogen: “Chocomel”. “Wat zegt u, meneer?” We proberen hen te leren dat je meer kansen krijgt, als je integreert. Als je er veel energie in steekt,

kun je wat bewerkstelligen, maar sommige jongens zien pas na drie jaar het licht.’

De reclassering intensiverde ook het contact met de lokale politie. Buurtregisseur Van Bruggen: ‘Het is heel goed om van elkaar te horen wat wij van elkaar verwachten. De politie wil dat de reclassering er bovenop zit en snel iets oppakt. De reclassering wil van ons informatie: hoe gedraagt hij zich op straat? Hij zegt dat hij niet meer met die groep omgaat. Klopt dat? Wij worden nu ook geïnformeerd als men erover denkt bij het toezicht een elektronisch controlemiddel in te zetten.’ Het blijft buffelen. Maar vanmorgen was er een successtory: een licht verstandelijk beperkte moeder, die eindelijk haar oudste kind de deur uit heeft gezet. En onlangs zijn negen jongeren aangehouden en voor een flinke tijd veroordeeld. Er zitten er nu zestien vast. Ketenunitregisseur Mast: ‘Die reden met dure auto’s door de wijk en zitten nu voor vier jaar vast. Daar gaat een goed signaal van uit.’ Soms lukt het ook om een jongere in een begeleid wonenproject buiten Amsterdam onder te brengen. De bewoners voelen zich in ieder geval steeds veiliger. Van Bruggen: ‘We staan nu binnen de top tien van de 225 wijken in de Veiligheidsindex.’

V.l.n.r.: Erwin Meuldijk, Elly van Hoof, Karel de Valk en Herman Meuleman

Succesvolle koppeling tussen justitie en zorg

Tot in de haarvaten

Enschede investeerde flink in een goede aansluiting tussen de justitieketen en de - heringerichte - zorgketen.

Het Veiligheidshuis speelt in dit proces een cruciale rol. De cultuurverschillen zijn inmiddels overbrugd. 'Er staat nu een organisatie waarmee we kunnen doordringen tot in de haarvaten van de samenleving, om heel gericht problemen van mensen op te lossen. Vrijwillig waar dat kan, maar als het moet ook met drang of dwang.'

'Justitie...? Dat was *de vijand*.' Officier van justitie Karel de Valk vertelt het lachend, maar de cultuurverschillen tussen de justitiepartners en de zorginstellingen bezorgden hem in zijn beginperiode in Enschede regelmatig hoofdbrekens. Zo'n tien jaar geleden kwam De Valk vanuit het arrondissementsparket Almelo naar Enschede om daar een Justitie in de Buurt-kantoor (JIB) op te zetten, de voorloper van het huidige Veiligheidshuis. 'Als justitieketen gingen we ons vooral bezighouden met criminaliteit en overlast die voor de buurt de grootste problemen vormden. Als je daarop inzoomt, stuit je vaak op schrijnende situaties: je richt je op de dader, maar je treft ook een gezin aan met ernstig verwaarloosde kinderen, vervuiling, onmacht bij de opvoeding, schoolverzuim, huise-

lijk geweld dat zich al jarenlang blijkt voort te slepen - dat soort zaken. Of de dader blijkt zelf dringend hulp nodig te hebben, bijvoorbeeld om van zijn verslaving af te komen of vanwege psychische problemen.'

Het aankaarten van deze 'bijvangst' bij de zorginstellingen leidde niet altijd tot de gewenste actie. 'Geen tijd' of 'gebrek aan capaciteit' waren vaak gehoorde argumenten. 'Maar tegelijkertijd hield men zich wél bezig met lichtere, minder urgente zaken', weet De Valk. 'De prioritering klopte niet altijd. Bovendien vond de hulp of zorg vrijwel uitsluitend plaats in een vrijwillig kader. Door die vrijblijvendheid kreeg het - met alle respect - iets van "paarlen voor de zwijnen". Cliënten kwamen hun afspraken niet na, of haakten na een tijdje gewoon af.' Elly van Hoof, manager Stichting Maatschappelijke Dienstverlening Enschede-Haaksbergen, erkent dat bij de zorginstellingen lange tijd de gedachte heerste dat de behoefte aan zorg of hulpverlening toch vooral vanuit de cliënt zelf moest komen: 'Maar dat is niet altijd zo. Vaak weten mensen heus wel dat ze hulp nodig hebben voor hun problemen. Toch nemen ze lang niet altijd zelf het initiatief. Angst voor stigmatisering kan daarbij een rol spelen, maar ook slechte ervaringen met de hulpverlening in het verleden. Een extra zetje in de rug, in de vorm van drang of dwang, kan dan nodig zijn om ze over de drempel te krijgen.'

Twee belangrijke processen waren volgens Herman Meuleman, programmamanager Veiligheid van de gemeente Enschede, nodig om de gewenste nauwere samenwerking tussen 'justitie' en 'de zorg' van de grond te krijgen. 'Justitie in de Buurt is doorontwikkeld tot een Veiligheidshuis, met betrokkenheid

van méér partners en een groter werkgebied. Verder was het nodig om eerst ook binnen de zorg zelf de samenwerking en afstemming te verbeteren.’ Van Hoof: ‘Vooral bij *multi-problem* personen of gezinnen zijn veel verschillende instanties en disciplines betrokken. Die deden stuk voor stuk “hun eigen ding”, vanuit hun eigen expertise, maar werkten vaak langs elkaar heen. Wil je in dit soort complexe zaken tot een effectieve aanpak komen, dan is een duidelijke regie nodig.’

Dit inzicht leidde tot de oprichting van vijf zogeheten Wijkzorgteams: een integraal samenwerkingsverband tussen partners, gericht op zaken waarin sprake is van multi-problematiek. Alle 25 partners die het convenant Zorg en Veiligheid met de gemeente Enschede hebben ondertekend kunnen potentiële zaken voor het Wijkzorgteam aanbrengen. De procesmanager onderzoekt of een zaak zich inderdaad leent voor een aanpak in WZT-verband. Zo ja, dan wijst hij de zaak toe aan een casemanager. Deze stelt een Multi Disciplinair Team samen, met partners die voor de aanpak van juist deze problematiek het meest geschikt worden geacht. Samen werken ze aan een plan van aanpak, dat na groen licht van het Wijkzorgteam wordt uitgevoerd onder regie van de casemanager. De procesmanager blijft de zaak op procesniveau volgen, om te zien of de gemaakte afspraken worden nageleefd.

Rond 2006 hadden beide ketens hun zaken intern goed op orde. Meuleman: ‘Dat was het moment om die twee processen bij elkaar te brengen en beide ketens aan elkaar te koppelen, met als *linking pin* het Stedelijk Strafketen Overleg.’ Dit overleg - in de wandel ‘het SSO’ genoemd - vindt plaats in het Veiligheidshuis. Deelnemers zijn de politie, het OM, de drie reclasseringsinstellingen, bureau jeugdzorg, raad voor de kindbescherming, de GGZ en de gemeente Enschede; de Wijkzorgteams worden vertegenwoordigd door de procesmanagers. Zaken die in het SSO worden besproken, vertonen een grote variatie: jeugdigen, volwassenen, veelplegers met ernstige (gezins)problematiek, overlastbezorgers, huiselijk

geweldplegers - alles kan aan de orde komen. Rode draad is dat er sprake is van multiproblematiek en dat er zowel een zorgaspect als een strafrechtelijke kant aan de zaak zit. ‘Soms is het de zorg die een zaak agendeert, omdat men tegen de grenzen van de mogelijkheden aanloopt’, zegt SSO-voorzitter Erwin Meuldijk, ketenmanager van het Veiligheidshuis Hengelo en (tot 1 januari 2010) tevens waarnemend ketenmanager in Enschede. ‘Bijvoorbeeld een cliënt met wie in vrijwillig kader al van alles is geprobeerd, maar zonder succes, omdat hij wil niet meewerken of zich steeds aan de behandeling onttrekt. Je kunt dan kijken of er in de casuïstiek geen aanknopingspunten zitten om strafrechtelijk iets met die persoon te beginnen. Omgekeerd kan een zaak ook worden ingebracht vanuit een justitietraject. Neem de veelplegeraanpak. Daarbij is vaak intensieve samenwerking nodig met meerdere zorgpartners.’

Die ochtend passeren in het SSO onder meer een alcoholist die voor veel overlast zorgt, een paar huiselijk geweldzaken, een veelpleger en een geweldpleger die ‘kortsluiting in zijn hoofd’ krijgt als hij gedronken heeft. Alle kanten van een zaak worden besproken, elke partner brengt informatie in over de persoon en geeft zijn of haar visie. ‘Die man drinkt zich nog eens dood’, merkt Huub Egberink, procesmanager van het Wijkzorgteam Noord- en Centrum op over alcoholist Leo*. Voor de veelplegeraanpak komt hij echter (nog) niet in aanmerking. ‘Maar je kunt erop wachten’, zegt Roeël Arentsen van de politie Twente. ‘Grote kans dat hij dit weekend opnieuw wordt opgepakt.’ Ze zal haar collega’s melden dat ze hem vanaf nu consequent moeten verbaliseren. Besloten wordt om toe te werken naar een dossier, op grond waarvan Leo in aanmerking komt voor de justitiële veelplegeraanpak. Deze biedt ruimere mogelijkheden om hem - met

‘De kans om door de mazen van het net te glippen is een stuk kleiner geworden’

drang en dwang - de benodigde zorg te bieden. In afwachting hiervan zal Egberink een casemanager van het Wijkzorgteam opdragen alvast een Multi Disciplinair Team rond Leo te organiseren, dat een gericht plan van aanpak gaat opstellen. ‘Het zou mooi zijn als er een effectieve aanpak uitrolt’, sluit voorzitter Meuldijk de casus af. ‘Hopelijk gaat daar een afschrikwekkende werking van uit op de andere zwervers. Daarmee zouden we overlast in het centrum fors kunnen terugdringen.’

Een zaak blijft op de agenda van het SSO totdat het plan van aanpak in werking is gezet. Loopt alles goed, dan verhuist de casus naar de ‘schaduwlijst’. ‘Wel blijven we zaken die op de schaduwlijst staan bijhouden in ons geautomatiseerd systeem VIS-2’, licht Meuldijk toe. ‘Is er sprake van een nieuw feit, of loopt de zorg vast, dan kunnen we zo’n zaak snel opnieuw agenderen.’

Als belangrijk winstpunt van de nieuwe werkwijze (‘het Enschedese model’, dat overigens ook zal worden toegepast in de Veiligheidshuizen Almelo en Hengelo) ziet Van Hoof het feit dat de cultuurverschillen tussen de justitie- en zorgpartners nu zijn overbrugd. ‘We hebben elkaar beter leren kennen en zijn beter op de hoogte van elkaars mogelijkheden en onmogelijkheden. Ook is het onderling vertrouwen sterk gegroeid. We zien nu beter in dat we elkaar nodig hebben. Vooral in complexe situaties kan justitie prima als breekijzer dienen. Dat stelt je in staat om óók mensen die daar niet - of nog niet - voor openstaan toch de noodzakelijke zorg of hulp

te bieden.’ Meuleman: ‘Door die bundeling van krachten, óók met het Openbaar Bestuur, staat er een organisatie die doordringt tot in de haarvaten van de samenleving. Wij zijn in staat om heel snel en adequaat te reageren op signalen, om zo problemen van mensen op te lossen. En voor de samenleving. Kijk naar onze veelplegeraanpak. Drie jaar geleden hebben we een groep van circa 130 zeer actieve veelplegers via een brief voor de keuze gesteld: of je werkt vrijwillig mee aan een zorgtraject, bijvoorbeeld met verstrekking van heroïne of methadon op medische basis, of je gaat een justitieel traject in, op basis van je dossier als veelpleger. Nu, drie jaar later, constateren we dat ongeveer een derde deel van die groep niet meer actief is in het criminele circuit.’ ‘En dat merkt de burger’, vult De Valk aan. ‘Het aantal geregi-streerde feiten op naam van die veelplegers is afgenomen van bijna 600 tot 300 - een reductie met 49 procent! Ook bij de aangiftecijfers voor winkeldiefstal, fietsdiefstal, woning-inbraak en inbraken bij bedrijven doet zich een significante daling voor.’ Volgens de officier van justitie zijn de opmerkelijke cijfers in belangrijke mate toe te schrijven aan de sterk verbeterde samenwerking: ‘Veelplegers hebben vaak al een heel verleden in de zorg en hulpverlening. Ze zijn briljant in het “shoppen” tussen verschillende instanties en weten drommels goed hoe ze een nieuwe hulpverlener kunnen manipuleren. Nu we als justitiepartners en zorginstellingen zo sterk gezamenlijk optrekken, is dat een stuk lastiger geworden. Óf we zetten het met z’n allen het stoplicht op groen, óf we zetten het met z’n allen op rood. De kans om door de mazen van het net te glippen is een stuk kleiner geworden.’

Hans van Beusekom (links) en Esther Jongeneel

Utrecht coördineert landelijke aanpak Marokkaanse risicojongeren

Zuilen is veiliger

In het Veiligheidshuis Utrecht hangt een gigantische kaart van de stad Utrecht aan de muur. Dertien naambordjes geven de plekken aan waar een jeugdgroep ernstige overlast bezorgt. Op 13 A-4tjes aan de rand van de kaart staan de namen van de groepsleden. In rood als ze strafrechtelijke antecedenten hebben, wit als dat niet het geval is en blauw bij de 'kopstukken'.

Utrecht kent 52 overlastgevende jeugdgroepen. Sommige hangen alleen maar hinderlijk rond, andere intimideren de omgeving en dertien vertonen overlastgevend of crimineel gedrag. Het Veiligheidshuis weet dat zo precies, omdat de politie eind 2007 de groepen voor het eerst in kaart bracht: wie hoort erbij, hoe oud zijn de leden, wat is hun rol binnen de groep en wat spoken ze uit? De gegevens worden elk half jaar geüpdatet. De Jongeren op Straat (JOS)-coördinator stelt een plan van aanpak op voor de hele groep. Op grond daarvan maakt de gemeente een individueel plan voor de jongeren die geen strafbare feiten hebben gepleegd. Lokale zorg- en welzijnsorganisaties helpen de 'meelopers' vervolgens bij de situatie thuis of het vinden van een geschikte opleiding of vrijetijdsbesteding. Als dat nodig is, pakt de gemeente ook de omgeving aan met een extra snoeibeurt of de reparatie van kapotte lantarenpalen.

Groepsleden die wel strafbare feiten hebben gepleegd, worden besproken in het Veiligheidshuis. Dat kan in het justitieel casusoverleg jeugd (12-18 jaar) het justitieel casusoverleg veelplegers (18+) of het risico-overleg (18-24). Het Veiligheidshuis maakt afspraken 'op persoon', die ook weer aansluiten bij het JOS-plan voor de hele groep. Esther Jongeneel, ketenmanager van het Veiligheidshuis: 'De strafrechtelijke en bestuurlijke partners zijn samen opdrachtgever van het Veiligheidshuis. Zo kunnen we in Utrecht voortdurend de koppeling leggen tussen de aanpak van de persoon en van de groep en tussen strafrecht, civiel recht en bestuursrecht. Het Veiligheidshuis bekijkt de groep én de individuele jongere en koppelt die aanpak weer terug naar de wijk. Dat kan leiden tot een straf, die wordt gecombineerd met een samscholings- of gebiedsverbod, een ondertoezichtstelling of uithuisplaatsing. Het Veiligheidshuis heeft zelf zittingscapaciteit. Als het nodig is, plannen we gewoon een extra OTP of TOM-zitting.'

Het Veiligheidshuis Utrecht is er voor de aanpak van problematische jongeren, huiselijk geweld, veelplegers, jong volwassenen (18-24) en ernstig overlastgevende gezinnen en -jeugdgroepen. Er zijn drie scenario's: zorg en hulp, dwang en drang of een combinatie hiervan. 'Het maakt een groot verschil of iemand niet kan of niet wil', zegt Jongeneel. 'Wij proberen een compleet beeld te krijgen. We verzamelen zo veel mogelijk informatie over de gezins- en leefsituatie, eventuele schulden en/of verslavingen en het strafverleden.'

In de kamer van Hans van Beusekom, parketsecretaris bij het OM, hangen lijsten met de gegevens van de kopstukken van

alle geprioriteerde jeugdgroepen uit de stad Utrecht en 12 gemeenten in de regio. Daarop staat zo veel mogelijk aanvullende individuele informatie: zit een verdachte in een proeftijd? Is hij gedetineerd? Lukte het om het proces verbaal te betekenen? Van Beusekom: ‘Alle kopstukken worden in het Veiligheidshuis behandeld. Als een kopstuk een delict pleegt, belt de politie ons meteen.’

De telefoon gaat. Even later maakt Van Beusekom een vreugdedansje door de kamer. Twee kopstukken hebben een dag eerder een inbraak gepleegd in de buurt van Zutphen en het Veiligheidshuis krijgt bericht dat ze blijven vastzitten tot de zitting. ‘Vroeger werd zo’n jongen vaak alleen vervolgd voor een inbraak en geschorst’, zegt Van Beusekom. ‘Nu weet de politie dat hij bekend is in het Veiligheidshuis en dat er dus méér aan de hand is.’ Het Veiligheidshuis levert alle informatie over een kopstuk in een proces verbaal dat bestaat uit twee delen: een sferbeeld van de groep en de wijk en een individueel deel over het specifieke delict. Van Beusekom: ‘Zo wordt de rol van zo’n jongen in een groep veel duidelijker dan als je alleen het individuele delict beschrijft. Dat beïnvloedt de beslissing van de rechter-commissaris.’

In Zuilen waren drie jeugdgroepen verantwoordelijk voor een behoorlijk aantal delicten. Samen met gemeente, welzijnswerk, woningcorporaties, politie en OM heeft het Veiligheidshuis voor al deze jongeren een persoonsgerichte aanpak opgesteld en voor de leiders een “kopstukken-aanpak”. Het Veiligheidshuis heeft zelf alle strafzaken beoordeeld en de verdachten gedagvaard. Een aantal kopstukken is vastgezet en veroordeeld. Nu gaan politie en het jongerenwerk aan de slag met de meelopers. Jongeneel: ‘Uiteindelijk gaat het om de vraag wie de baas is in de wijk. We willen er de rust weer herstellen.’ Daartoe voert de politie een lik-op-stukbeleid en zet het Veiligheidshuis alle mogelijkheden tot dwang en drang en zorg- en hulpverlening in om de achterliggende problematiek aan te pakken. Inmiddels is de situatie weer beheersbaar. Jongeneel: ‘Het Veiligheids-

UTRECHT

huis biedt samen met de partners in de wijk een “korte klap”, maar Zuilen vraagt een langdurige inzet. Ook sociaal en planologisch. We horen nu terug dat de situatie is gestabiliseerd. Er zijn nog wel delicten, maar er is niet meer de enorme druk van een paar maanden geleden.’

In het Veiligheidshuis zijn niet alleen de justitiële en zorgpartners permanent aanwezig, maar ook vertegenwoordigers van de gemeente Utrecht. Daaronder zijn de coördinator Marokkaanse Jeugd, de coördinator nazorg, leerplichtambtenaren, vertegenwoordigers van de Centra voor Jeugd en Gezin en de projectmedewerkers groepsaanpak. Namens de dertien gemeenten uit de regio zorgen twee informatiemakelaars voor de aansluiting bij het Veiligheidshuis. Daardoor zijn er goede verbindingen van buiten naar binnen.

Utrecht is een gemeente met relatief veel Marokkaanse risicojongeren. De klantenkaart van Moussa (14) geeft een belangrijke oorzaak perfect weer: ‘de ouders zijn Nederland onvoldoende machtig’. Zij missen de aansluiting met de wereld van hun kinderen en hebben moeite hen te begeleiden in de snel veranderende samenleving. Moussa’s oudste twee broers zijn al regelmatig in aanraking gekomen met de politie. Het beschermingsonderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming leidde tot een ondertoezichtstelling. De gezinsvoogd regelde een sportclub voor Moussa, begeleiding op school en naschoolse opvang. Toch gaat het ook bij Moussa fout: hij hangt rond bij een overlastgevend jeugdgroep en wordt aangehouden voor winkeldiefstal. Moussa heeft een laag IQ en is beïnvloedbaar en de zaken beginnen zich aaneen te rijgen: fietsendiefstal, belediging van een agent. Inmiddels is Moussa ‘gepromoveerd’ tot veelpleger.

‘Uiteindelijk gaat het om de vraag wie de baas is in de wijk. We willen de rust weer herstellen’

In 2006 kregen de vier grote steden extra geld om de criminaliteit onder de Marokkaanse jeugd tegen te gaan. De gemeente Utrecht zette het geld om in acht preventieve maatregelen, die samen het project ‘Onze Toekomst’ vormen. Eén van de maatregelen is de aanstelling van een coördinator Marokkaanse jeugd in het Veiligheidshuis, die onder andere de betrokkenheid van de ouders bij het strafproces wil vergroten. Jongeneel: ‘Van de autochtone ouders was 80 procent aanwezig bij de zitting, van de Marokkaanse maar 40 procent. Deze ouders kregen wel een uitnodigingsbrief, maar die werd onderschept, niet gelezen of niet begrepen.’ Vorig jaar kregen de ouders een half jaar lang een persoonlijke uitnodiging van een Marokkaanse oudercoach. Dat leverde niet alleen 95 procent aanwezigheid op, maar ook onverwachte neveneffecten als vragen om opvoedingshulp en de mogelijkheid om ouders door te verwijzen.

Het Veiligheidshuis wilde graag een vervolgactie. Jongeneel: ‘Uit ervaring weten we dat folders niet worden gelezen, dus we gingen op zoek naar ander voorlichtingsmateriaal. Dat werd de film *Een kwestie van betrokkenheid* over zorg en straf.’ De film volgt twee vriendjes, die allebei spijbelen, brutaal zijn en kattenkwaad uithalen. De ouders van de ene zijn ontvankelijk voor hulp, de ouders van de andere vinden dat niemand iets met hun opvoeding te maken heeft. De gevolgen laten zich raden. Een imam verzorgt het laag-

drempelige commentaar: ‘Als je kind ziek is, ga je ermee naar de huisarts. Als je dat niet doet, wordt je kind misschien wel erger ziek en moet je naar het ziekenhuis. En als je dan nóg niets doet, moet het misschien wel worden geopereerd. En zo is het ook met gedrag. Als je kind foute dingen doet, moet je hulp inroepen. Als je dat niet op tijd doet, gaat het misschien bergafwaarts en komt je kind in aanraking met de politie. En als jij je er als ouder dan nóg niet mee bemoeit, draait hij misschien wel de gevangenis in.’ Jongeneel: ‘De film is heel goed gevallen bij de Marokkaanse gemeenschap. De Raad voor de Kinderbescherming, Bureau Jeugdzorg, politie, onderwijs- en welzijnsinstellingen gebruiken hem tijdens voorlichtingsbijeenkomsten of in gesprekken met ouders. Hij wordt nu verspreid in heel Nederland.’

In verband met de komende wet op verschijningsplicht gaat de Universiteit Utrecht onderzoek doen naar het betrekken van ouders bij de strafzaak van hun kind. De onderzoekers gaan na welke voorlichting ouders het beste motiveert om aanwezig te zijn. Ook onderzoeken zij het effect van een training voor kinderrechtshouders, officieren en parketsecretarissen om ouders meer te betrekken bij een rechtszaak. Minister Van der Laan is zo te spreken over het project ‘Onze toekomst’, dat hij Utrecht heeft gevraagd de landelijke aanpak van Marokkaanse risicojongeren te coördineren. Het convenant is onlangs getekend en er is geld vrijgemaakt.

Op de foto v.l.n.r.: Dorothé van den Bosch, Rob Verhagen en Lien Notermans

Intensieve aanpak 'geprioriteerde personen' loont

De aanhouder wint

Vastpakken en niet meer loslaten. Dat is het motto van de aanpak 'geprioriteerde personen' in het Veiligheidshuis Maastricht. De volharding leidt tot succes: van de 72 notoire criminelen en overlastgevers die in 2008 in dit traject belandden, kwam ruim de helft niet meer met politie of justitie in aanraking.

De 'Daltons', de immer in geel-zwart gestreepte gevangenis-pakjes gehulde gebroeders uit de strip Lucky Luke, blijken echt te bestaan. Drie broers uit een beruchte Maastrichtse familie staan die middag centraal in een speciaal aan hen gewijd casuoverleg. Reden: nadat het aanvankelijk met hen de goede kant op leek te gaan, na hun plaatsing in het traject voor geprioriteerde personen, is er de laatste weken weer reden tot zorg. De broers beginnen zich te onttrekken aan toezicht, komen afspraken niet meer na en laten (vaak met veel moeite en bemiddeling tot stand gekomen) kansen schieten om in een betaalde baan aan de slag te gaan. Tegelijkertijd zijn er hardnekkige geruchten van (weer) toenemend alcohol- en drugsgebruik en nachtelijke activiteiten in het criminele circuit. 'Extra zorgelijk is dat die terugtrekkende beweging bij alle drie tegelijk zichtbaar is', zegt Lien Notermans, procesmanager Veelplegers van het Veiligheidshuis Maastricht. 'We weten dat ze elkaar

beïnvloeden en versterken; daarom hebben we ook het hele "systeem" in begeleiding genomen. Op dit moment hebben ze alle drie zoiets van: *Veiligheidshuis? De groeten!* Maar daar laten we het niet bij zitten.' In het ruim anderhalf uur durend overleg worden de drie broers intensief besproken. Onder regie van Notermans (gemeente) brengen alle aanwezige partners - politie, reclassering, verslavingsreclassering, stichting Radar (ondersteuning aan mensen met een verstandelijke beperking) en de Sociale Dienst - recente, relevante informatie in over de broers en denken creatief mee over wat nu de beste vervolgstap is. Uiteindelijk komen ze voor elke broer tot een scenario op maat. 'Wordt vervolgd', besluit Notermans opgewekt.

De 'Daltoncase' is een mooie illustratie van het motto 'vastpakken en niet meer loslaten', dat het Veiligheidshuis Maastricht hanteert bij de geprioriteerde personen aanpak. 'Je praat hier echt over de allerlastigste doelgroep', vertelt Dorothé van den Bosch, projectleider Veiligheidshuis namens de gemeente. 'Mensen die voor ontegenwoordig veel overlast zorgen, om de haverklap met politie en justitie in aanraking komen en wel vier à vijf keer per jaar in de gevangenis belanden. Het is de groep waarin we verreweg het meest investeren. Ze krijgen stuk voor stuk een persoonsgerichte aanpak, een combinatie van strafrechtelijke elementen - drang en dwang - en zorg.' De 'geprioriteerden' worden geselecteerd uit de groep van circa 600 personen voor wie een persoonsgericht maatwerkplan is opgesteld. De mate van overlast speelt bij de selectie een belangrijke rol, evenals de motivatie. 'Het is een zwaar en intensief traject', weet Notermans. 'Deelnemers moeten goed gemotiveerd zijn en

bereid om hun leven te beteren. Zijn ze dat nog niet, dan zetten we gerichte interventies in, die hen daarbij kunnen helpen. Bij de overleggen hier in het Veiligheidshuis schuiven ook collega's uit het gevangeniswezen aan. Die houden dit aspect goed in de gaten. Ze geven door wie er op grond van hun motivatie in aanmerking komen.'

Ook kan het zijn dat verschillende instanties, los van elkaar, al heel veel met iemand hebben geprobeerd, doch zonder blijvend succes. 'De kracht van dit concept, vanuit het Veiligheidshuis, is dat we een integrale aanpak kunnen bieden, op basis van een gedegen diagnostiek', zegt Rob Verhagen, procesmanager multiproblematiek (vanuit OGGZ, Openbare Geestelijke Gezondheidszorg). 'De cliënt staat daarbij centraal: wat zijn de problemen, op welke leefgebieden? Wat moet er allemaal gebeuren en welke instantie neemt welk deel voor haar rekening? Dat leggen we vast in een integraal plan, waarvoor alle betrokken instanties gezamenlijk verantwoordelijk zijn.' Leidend principe hierbij is volgens Notermans dat doelen en afspraken uit dit plan voorrang hebben op doelen en plannen van de individuele instanties. 'Stel, iemand heeft een uitkering. Normaal gesproken zal de Sociale Dienst dan allerlei re-integratieactiviteiten in gang zetten om die persoon snel te doen uitstromen. Maar als uit de diagnostiek blijkt dat die man of vrouw psychotisch is, of lijdt aan een ernstige stoornis of verslaving, dan gaat in ons integrale plan de behandeling, dan wel het afkicken, vóór op arbeidsbemiddeling. Ander voorbeeld: iemand is goed op weg in zijn traject. Op een dag wordt hij door de politie van de straat geplukt, omdat hij nog een oude boete heeft openstaan. Geld heeft hij niet en als hij de vervangende hechtenis moet uitzitten, kan dat alle positieve ontwikkelingen weer doorkruisen. Natuurlijk moet hij die boete betalen, maar niet nu! Dat soort dingen stemmen we in het Veiligheidshuis goed op elkaar af met alle betrokkenen.'

De duur van het 'geprioriteerde personen traject' ligt vooraf

MAASTRICHT

niet vast. 'Maar het zal duidelijk zijn dat ze niet zomaar van ons af zijn', lacht Van den Bosch. 'Het gaat tenslotte om duurzame gedragsverandering. Je kunt niet bij het eerste succes zeggen: zo, die redt zichzelf nu wel.' Een zekere mate van terugval hoort volgens Notermans zelfs 'per definitie' bij dit soort trajecten. 'Dat hoeft ook geen ramp te zijn, als we ze daarna maar weer op de rails krijgen. Na een nieuw strafbaar feit proberen we de - onvermijdelijke - sanctie dan ook zo goed mogelijk in te passen in het lopende traject: waarom is het toch weer misgegaan? Wat heeft die persoon nog extra nodig om hem ook op dit punt sterker, weerbaarder te maken? Dat bespreken we in het casusoverleg, waarna het wordt opgenomen in het reclasseringsadvies.' Volgens Van den Bosch is de rechter doorgaans wel genegen om een goed onderbouwd advies op te volgen. 'Maastricht is een van de pilots voor de optimalisering van voorwaardelijke sancties. Een voorwaardelijke vrijheidsstraf biedt een mooi dwingend kader om iemand juist die interventie op te leggen - bijvoorbeeld een straat- of contactverbod, in combinatie met reclasseringstoezicht - die hij op dat moment nodig heeft.' Ook een eventuele onvoorwaardelijke detentie is echter goed in te passen als een 'nieuwe fase' in het totale traject. 'Bijvoorbeeld om iemand te motiveren nu eindelijk eens van die verslaving af te komen', licht Verhagen toe. 'Via de gestructureerde omgeving van de detentie kun je soms iets voor elkaar krijgen wat vanuit het *streetlife* niet, of uiterst moeizaam, lukt.'

De intensieve aanpak en de volharding leiden tot succes: van de 72 geprioriteerde personen die in 2008 in het traject zaten, kwam ruim de helft (56 procent) niet meer met politie of justitie in aanraking. 'Dat is echt een heel mooi resultaat', benadrukt Van den Bosch. 'Vergeet niet dat

'Elke euro die je in een Veiligheidshuis investeert, levert een maatschappelijke besparing op van tussen de 1,38 en 2,20!'

het hier *by far* om de meest problematische groep gaat: klanten die voorheen goed waren voor wel tien feiten per week! Als je er daarvan 40 min of meer structureel aan het criminele circuit weet te onttrekken, scheelt dat nogal wat!' Vanwege de intensiteit en de lange duur van het traject is het echter lastig om meer personen op te nemen. 'Het zou wel kunnen', denkt Notermans, 'maar dan moeten méér partners in de uitvoering bereid zijn de regie op een casus over te nemen. Die regie kost ons als Veiligheidshuis gigantisch veel tijd en energie. Dat bepaalt voor een belangrijk deel onze bovengrens.' Volgens Verhagen is de wil bij de partners vaak wel aanwezig, maar staan ze financieel onder druk. 'Bij veel organisaties zie je dan de natuurlijke reflex om zich terug te trekken op hun *core business* en te zorgen dat ze in ieder geval hun eigen quota halen: zoveel processen-verbaal, zoveel rapportages, zoveel adviezen, zoveel toezichten, etc. Dáár worden ze door hun bazen immers op afgerekend. Die financieringssystematiek staat optimale samenwerking in het Veiligheidshuis nogal eens in de weg.' Van de Bosch: 'En dat terwijl samenwerking vanuit één gedeelde visie en één breed gedragen plan juist heel positief kan uitpakken. Recent onderzoek naar de

werking van de Limburgse Veiligheidshuizen toont aan dat deze aanpak werkt: ze leidt daadwerkelijk tot minder recidive. Elke euro die je in een Veiligheidshuis investeert, levert een maatschappelijke besparing op van tussen de 1,38 en 2,20! Je zou zeggen: alle reden om nog eens heel goed te kijken naar wat dit voor de deelnemende organisaties en hun financiering zou moeten betekenen.'

V.l.n.r.: Cora de Jong, Pirosca van Bedaf, Martin de Vos en Carolien de Vries

Kantonveelplegerzitting kan écht het verschil maken

Stapelen

Het zijn droeftoeters. Sneukezen. En zelden galbakken, weet de GGD in Rotterdam. In GGD-termen: mensen op wie de vrijwillige hulpverlening geen vat krijgt, die nét niet gek genoeg zijn voor een gedwongen opname en niet voldoende 'feiten' hebben om lang vast te zitten. Met een nieuwe aanpak krijgt het Veiligheidshuis Rotterdam hen vaker van de straat.

Het zijn mensen als Nol*. Zijn vader was hoofdinspecteur van politie. Nol zelf had een eigen zaak. Toen kreeg hij fobieën. 'Soms zette ik mijn auto aan de kant, omdat ik niet verder durfde rijden.' Het ging van kwaad tot erger. Hij begon te drinken, zijn huwelijk klapte en hij belandde op straat. Politieaanpak in Rotterdam Centrum: 'Zo zijn er veel. Ze zijn niet crimineel, maar de burgers hebben er vaak veel last van. Het zijn de mensen die in je portiek plassen, of in een smerige doos voor je winkelpui liggen.' Genoeg voor een boete in het kader van de APV. De Vos: 'Vroeger kregen ze die voor elke overtreding. Soms pas na een jaar. Daar werden ze zelf ook helemaal gek van: wat heb ik nú weer gedaan? Omdat ze geen geld hebben, zitten ze die boete uit. Soms hadden ze met veel moeite net een bed in de opvang en werd de straf geëxecuteerd. Stonden ze na tien dagen weer op

straat en waren ze hun bed weer kwijt. Daar werd niemand blij van, natuurlijk.' 'Ze deden hun plas en de zaak bleef zoals die was' karakteriseert Carolien de Vries, ketenmanager van het jonge Veiligheidshuis (sinds januari 2009) van Rotterdam het "oude" beleid dan ook. 'De zorg deed z'n ding. Het OM deed z'n ding en dat werkte helemaal langs elkaar heen.' Daarom gooide het Veiligheidshuis het roer helemaal om en 'stapelt' het de meest overlastgevende zaken eenmaal per jaar op een veelplegerszitting.

De zitting biedt plek aan veertig personen. In januari al beginnen politie, OM en GGD de inventarisatie van de meest overlastgevende personen. Pirosca van Bedaf, senior ketenregisseur bij de GGD: 'Wij verzamelen achtergrondinformatie vanuit de bemoeizorg. Dat is onze wettelijke taak. Wij horen van onze ketenpartners in de zorg, veldwerkers en onze eigen Vangnetmedewerkers: die is aan het verloederen, die aan het vereenzamen, die woning is sterk aan het vervuilen. Wij bekijken dan wie in aanmerking komt voor de veelplegerszitting.' Ook het OM maakt een lijst. Uit beide lijsten wordt één lijst met veertig namen samengesteld.

Als de lijst is samengesteld, bereidt de GGD samen met de reclassering een rapportage en een advies op maat voor. Van Bedaf: 'Dat is een mooi samenspel met Justitie: wat gaan we voorstellen? Zit iemand al in de zorg en gaat dat goed? Dan adviseert de reclassering een voorwaardelijke hechtenis. Het advies kan ook zijn: deze man wil niks: straf hem maar onvoorwaardelijk af. Door de veelplegerszitting krijgen beide partijen een goed beeld en kunnen we betere verhouding tus-

*Niet zijn echte naam

sen zorg, straf en nazorg nastreven.’ Ook de kantonrechter krijgt zo een completer beeld en het OM kan maatwerk leveren, ervaart officier van justitie Cora de Jong. ‘Het strafrecht is op deze manier een steuntje in de rug voor de zorg. Alleen strafrecht richt bij deze doelgroep niets uit. Vroeger stond ik als officier van justitie ook op een kantonzitting en zag ik wel dat er van alles mis was met iemand, maar kreeg ik daar geen inzicht in. Nu hebben we een compleet beeld. Ik vind het een verademing. Je kunt zo écht het verschil maken.’ Het moet gewoon worden dat niemand meer op z’n eentje naar een cliënt kijkt, maar altijd het hele plaatje wil hebben, vindt ook Ketenmanager De Vries.’ We hebben elkaar nodig en hebben elkaar ook iets te bieden. Alléén kunnen we dat verschil niet maken.’

Om de veelplegerszitting optimaal te benutten, onderhoudt het OM goede contacten met de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) en het CJIB/LCA. De Jong: ‘We willen graag dat iedereen ter zitting is. Staat er nog een straf open? Dan proberen we te regelen dat iemand die straf uitzit ten tijde van de veelplegerszitting. Dan verschijnen ze meestal wel op zitting.’ Wie in de GGZ zit, komt vaak onder begeleiding naar de zitting. ‘Dan kan de begeleider als getuige optreden. Het is heel prettig om uit de eerste hand te horen hoe het met iemand gaat. Zo benut je de zitting optimaal. Je ziet wie je normaal niet ziet en je eist een straf die echt recht doet aan de persoon.’

Alle namen op de lijst worden doorgegeven aan de politie, die naar de zitting toe extra veel processen-verbaal of oproepingen uitschrijft. Gemeen? Officier van Justitie De Jong: ‘Nee, als iemand keer op keer bij jou in het portiek plast en geen inzicht heeft in zijn eigen problemen, zorgt hij voor veel ergernis of schade - soms ook voor hemzelf.’ Ook Van Bedaf van de GGD ziet veel voordelen in het langer vastzetten. ‘Iemand kan in de zorg of de gevangenis lichamelijk weer opknappen. Daardoor krijgen wij beter zicht op de achterliggende problematiek. Soms is iemand psychotisch.

Maar is hij schizofreen, of psychotisch door de cocaïne? Dat vraagt een andere aanpak en daar kom je op straat niet achter. We krijgen zo beter de kans iemand toe te leiden naar een structurele oplossing.’

Officier de Jong ziet nog een voordeel: ‘Natuurlijk kun je bij notoire veelplegers twee dagen eisen, maar dat geeft geen enkele voldoening. Dan wordt iemand tijdelijk verwijderd en dat zet geen zoden aan de dijk. Nu is een wijk soms een paar maanden lang gevrijwaard van overlast.’ Als het even kan, vordert De Vries dan ook “dubbel tarief”. ‘Als ik kan aantonen dat iemand ondanks alle handreikingen echt niet wil, vraag ik twee dagen per feit. In één geval liep dat op tot 180 dagen. Dat is voor een kantonzaak echt uniek. Het is echt heel bijzonder om in een kantonzaak zo zorg op maat te kunnen leveren. Alle partners leveren meer inspanning dan in het verleden. Soms wordt al van tevoren een plek geregeld in de verslavingsopvang.’

De GGD regisseert de plaatsing in de zorg. Van Bedaf: ‘Wij wijzen de zorginstelling aan die het casemanagement gaat voeren en controleren dat. Bij een straftraject gaan wij naar de gevangenis om te kijken of iemand vanwege een ernstige psychiatrische stoornis aansluitend gedwongen kan worden opgenomen. Soms leiden we iemand vanuit detentie toe naar passende zorg.’

De samenwerking gaat nog verder. Na de veelplegerszitting overlegt het OM met het Landelijk Coördinatiepunt Arrestatiebevelen wanneer er plaats is. De Jong: ‘Dan kunnen wij iemand op dat moment laten aanhouden om die straf uit te zitten en kan de GGD of GGZ al tijdens de detentie met

‘Vroeger werkte iedere organisatie vanuit de eigen processen. Nu is de klant leidend. Dat is hartstikke moeilijk’

iemand aan de slag.’ Over dat laatste zijn met DJI weer afspraken gemaakt, zodat medewerkers van de GGZ sneller worden toegelaten tot de inrichting en niet onnodig hoeven wachten.

En zijn er nu inderdaad minder overlastgevers in Rotterdam? Nou, het is Vasilis van het Griekse restaurant in het centrum wel opgevallen dat er veel minder op het terras wordt gepoept. En dat hij bij de opening van het restaurant nauwelijks meer over slapende zwervers in dozen hoeft heen te stappen. Maar volgens hem komt dat doordat de Pauluskerk is verdwenen. Officier De Jong blijft bescheiden: ‘Het straatbeeld is wezenlijk veranderd. Dat heeft niet alleen te maken met onze aanpak, maar ook met de bredere aandacht voor deze groep.’

Het Veiligheidshuis is er nog niet. Ketenmanager De Vries heeft nog wel een doel. ‘Vroeger werkte iedere organisatie vanuit de eigen processen. Nu is de klant leidend. Dat is hartstikke moeilijk en ik denk dat we dat proces nog wel efficiënter kunnen aanpakken. Ik wil er graag naar toe dat alle ketenpartijen de makkelijke zaken als vanzelfsprekend samen afdoen. En hun eigen processen zó inrichten dat het casusoverleg alleen wordt ingezet voor de heel ingewikkelde

zaken. Want vergis je niet. Het hardnekkigste deel van de doelgroep loopt nog op straat.’ Maar als het goed is, zegt officier De Jong opgewekt, komt een deel daarvan op de volgende veelplegerszitting. ‘Daar zie je mensen terug die vorig jaar nog een kans kregen. Dan kun je zeggen: u heeft er met de pet naar gegooid. U wilt kennelijk niets. En dan kun je drang veranderen in dwang.’

Nol zal er niet meer zijn. Vorig jaar stond hij er nog wel, maar inmiddels heeft hij een kamer in een begeleid wonen project van het Leger des Heils. ‘De verslavingszorg heeft geregeld dat dit het beste voor me is. Beetje beschermd - dat is goed voor me, zeggen ze. Ik drink nog wel, hoor. Maar geen sterke drank meer.’ Denkt hij nog wel eens aan de straat? ‘Maar dat is al een hele tijd geleden!’ Nol heeft het liever over gisterenavond: hij is uit eten geweest met z’n twee zoons, die hem altijd zijn blijven steunen. Op de terugweg zegt politiemann De Vos: ‘Dat is een deel van mijn motivatie. Het zal je vader maar wezen.’

Taskforce loopt 'pooierboys' hinderlijk voor de voeten

'Wij weten waar je mee bezig bent'

De strafrechtelijke aanpak van 'pooierboys' (voorheen 'loverboys') is vaak ingewikkeld, vol bewijstechnische haken en ogen. Daarom ontwikkelde het Veiligheidshuis Eindhoven nog een tweede spoor: *tegenhouden*.

Een speciale Taskforce moet pooiers in spe ontmoedigen om hun kwalijke praktijken voort te zetten.

Het is een schimmig wereldje, bevolkt door *would-be* stoere patzers met een hang naar *bling bling*, mooie kleren en dure auto's, maar ook door evidente losers, die een meisje voor zich laten werken om hun verslaving te kunnen betalen. Hun uiterlijk mag dan verschillen, hun tactiek is doorgaans dezelfde: maak een meisje het hoofd op hol, geef haar aandacht en mooie cadeautjes en op het moment dat je haar helemaal om je vinger hebt gewonden, sla je toe. 'Ik zit financieel even erg lastig. Ik moet een paar duizend euro terugbetalen, maar dat geld heb ik niet. Zou jij mij misschien willen helpen...?' Dat 'helpen' blijkt neer te komen op voor geld de liefde bedrijven met klanten. Het meisje, blind van verliefdheid, geeft aarzelend toe en zet haar eerste stappen op het pad van de betaalde liefde. Haar 'vriendje' moedigt

haar aan om dit vaker te doen ('zo erg is het toch niet', 'denk eens aan al dat geld'), maar toont zich plotseling heel wat minder aardig als ze aangeeft te willen stoppen. Hij dreigt haar ouders te laten weten dat ze in de prostitutie werkt, gaat over op intimidatie of zelfs geweld. Het meisje heeft het gevoel geen kant op te kunnen. Met haar verliefdheid (ondanks alles) als wortel en de bedreigingen als stok, weet de pooierboy haar voor zijn karretje te spannen.

'Bij het meldpunt jeugdprostitutie kwamen erg veel van dit soort signalen binnen', vertelt Silvie van Halder, ketenregisseur relationeel geweld in het Veiligheidshuis Eindhoven. 'Meestal over risicomeisjes die dreigden te worden uitgebuit, of bij wie dat al gebeurde. Daarbij vielen vaak ook namen van jongens die zich met dit soort "pooierboypraktijken" zouden bezighouden.' *Zouden*. Met dit woord geeft Van Halder goed aan waar in dit soort zaken de schoen vaak knelt: het leveren van waterdicht bewijs, als het tot een strafzaak komt. Slechts één op de 20 meldingen van pooierboyactiviteiten leidt uiteindelijk tot een veroordeling door de rechter. 'Dit soort zaken zijn lastig rond te krijgen', erkent Marieke van Hoof, ketenmanager van het Eindhovense Veiligheidshuis. 'Machtsverhoudingen spelen een belangrijke rol. Meiden willen of durven niet altijd aangifte te doen tegen hun "vriendje". Sommigen zijn nog smoorverliefd, anderen staan sociaal-psychisch wat zwak in hun schoenen en willen de aandacht van die jongen niet kwijt en weer anderen zijn

bang dat hun familie en vrienden er in dat geval achter komen dat ze “de hoer uithangen”. Uit schaamte houden ze dan maar liever hun mond.’

Bij gebrek aan concreet bewijs is het lastig een strafzaak te beginnen, laat staan dat die dan tot een veroordeling bij de rechter zal leiden. ‘Wat moesten we doen?’, vraagt Hans Schalkwijk, die als verbindende schakel fungeert tussen het Veiligheidshuis en de politie (regio Brabant Zuid-Oost). ‘Je kunt ervoor kiezen om die zaken op de plank te laten liggen totdat er meer bewijs is. Maar al die tijd dat je niks doet, wordt de kans dat zo’n meisje daadwerkelijk achter de ramen belandt alleen maar groter. Dat wil je natuurlijk voorkomen.’ In het Veiligheidshuis ontstond het idee om naast het strafrechtelijk traject ook een ‘tweede spoor’ te gaan bewandelen: een speciale *Taskforce*, bestaande uit vertegenwoordigers van de politie, de gemeente, het jongerenwerk en het meldpunt jeugdprostitutie, houdt zich sinds begin 2008 bezig met het ‘tegenhouden’ van pooierboyactiviteiten.

Meldingen die via het meldpunt jeugdprostitutie binnenkomen (bijvoorbeeld van een huisarts of bureau jeugdzorg), worden één-op-één doorgegeven aan zorgcoördinator jeugdprostitutie Cindy van Cuijk, die driewekelijks aanschuift bij het casusoverleg jeugdprostitutie in het Eindhovense Veiligheidshuis. ‘Dat zorgoverleg richt zich vooral op risico-meisjes’, vertelt Van Cuijk. ‘Vaak zijn aan die meisjes echter ook de namen gekoppeld van de jongens die hen uitbuiten. Daar kan de Taskforce mogelijk iets mee.’ ‘Uiteraard wil je een eventueel strafrechtelijk traject niet voor de wielen rijden’, vult Van Hoof aan. ‘Daarom wordt elke zaak eerst goed onderzocht. Meestal beginnen we te kijken in ons eigen ondersteunend systeem PIX. Is die jongen al bekend uit een van de andere casusoverleggen? Heeft hij een verzuimverleden, zijn er delicten van hem bekend, komt hij voor als pleger of getuige van huiselijk geweld?’ Ook informatie over een familielid kan een belangrijke aanwijzing zijn. Schalkwijk: ‘Stuit je bijvoorbeeld op een broer die al eens verdachte is

geweest in een mensenhandelzaak, dan wordt het interessant om die melding nader te onderzoeken.’ Taskforceleden John van Os en Eric van de Vrande hebben beiden, vanuit de politie Brabant Zuid-Oost, ruime expertise op het gebied van de aanpak van mensenhandel. Zij onderzoeken of ze de informatie (verder) kunnen veredelen, onder andere door te praten met mensen uit de omgeving van de jongere en te zoeken in verschillende politiestructuren. Van Os: ‘Binnen vier weken moet duidelijk zijn wat we gaan doen. Is het een zaak met goede aanknopingspunten voor het strafrecht? Dan gaat ‘ie naar het OM. Zaken waarin we geen echt hard bewijs kunnen vinden, maar wel duidelijke aanwijzingen, daar kunnen we - na overleg met het OM - de strategie van “tegenhouden” op toepassen.’

De risicjongere krijgt dan een uitnodiging om naar het politiebureau te komen. ‘Gewoon kaal, zonder verdere uitleg’, vertelt Van Os. ‘Op het bureau hoort hij wel wat er aan de hand is.’ Ondanks - of misschien wel dankzij - het intrigerende briefje, is de opkomst hoog. ‘De meesten zijn gewoon nieuwsgierig’, weet Van de Vrande. ‘Ze willen weten wat de politie van hen moet.’ De tegenhoudgesprekken worden gevoerd door twee politiemensen: de buurtbrigadier uit de wijk waar de jongen woont en (meestal) een inspecteur met ruime ervaring op het gebied van de ‘pooierboyaanpak’. Van Halder: ‘Ze maken hem duidelijk dat ze op grond van allerlei aanwijzingen heel goed weten waar hij mee bezig is en dat hij op speciale aandacht van de politie mag rekenen.’ De meeste jongeren reageren (quasi-)verbaasd, anderen blijven cool en onbewogen, weer andere schieten direct in de ontkenning. ‘Ik doe zoiets niet! Maar die en die... - waarna je soms naam en toenaam erbij geleverd krijgt’, merkt

‘Het gezamenlijk aanpakken van een probleem, vanuit verschillende disciplines en invalshoeken, levert veel creatieve energie op’

Schalkwijk op. De buurtbrigadier krijgt de taak om de jongere ‘hinderlijk te volgen’, extra in de gaten te houden en hem zo nodig stevig aan te spreken. Zijn bevindingen koppelt hij terug aan de Taskforce, die de voortgang blijft volgen. Ook het jongerenwerk draagt z’n steentje bij. ‘We vragen jongerenwerkers om extra alert te zijn op activiteiten of gedragingen die op pooierboygedrag zouden kunnen duiden’, vertelt Van Cuijk. ‘Gaat die jongen bijvoorbeeld op een dwingende manier met meisjes om? Is er sprake van sterk seksueel gericht gedrag? En als je dit soort gedrag signaleert, spreek hem daar dan eens op aan.’

Sinds begin 2008 is met circa 15 jongeren een tegenhoudgesprek gevoerd. Of die gesprekken en het vervolg ertoe hebben geleid dat deze jongeren hun pooieraspiraties hebben opgegeven, vindt Van Halder lastig te beantwoorden. ‘Van sommige jongeren horen we via het netwerk dat het de goede kant opgaat. Ze volgen een opleiding, of zijn aan het werk. Daar staat tegenover dat een andere jongen laatst in Den Haag is opgepakt wegens mensenhandel. Dat kun je positief bekijken - in Eindhoven is hem de grond te heet onder de voeten geworden - maar de realiteit is dat hij wel in deze “business” is doorgegaan.’ Een knelpunt is dat de politie

nog niet in alle wijken een goede invulling kan geven aan het ‘hinderlijk volgen’. ‘Sommige buurtbrigadiers zijn er heel actief bij betrokken, anderen hebben er minder ruimte voor, of onvoldoende aandacht’, vat Van Os samen. ‘Op dat punt kan nog wel het een en ander worden verbeterd.’ Van Halder wijst er op dat bij een eerste (proces)evaluatie alle betrokkenen aangaven dat de gedachte achter de nieuwe aanpak goed is. ‘We hebben meer zicht gekregen op de problematiek; het leeft echt bij de partners. Het advies luidde dan ook: dóórgaan. Maar dat betekent wel: nog meer investeren in het volgen van deze risicogroep, het netwerk uitbreiden, méér partners erbij betrekken, die de jongeren controleren op hangplekken, in jongerenontmoetingscentra en op scholen. Verder willen we de toegenomen inzichten ook gebruiken om speciale preventieprogramma’s te ontwikkelen, gericht op deze doelgroep.’ ‘Dat is het positieve van de nauwe samenwerking in een Veiligheidshuis’, besluit Schalkwijk. ‘Het gezamenlijk aanpakken van een probleem, vanuit verschillende disciplines en invalshoeken, levert veel creatieve energie op. Er ontstaat hier echt iets moois, een preventieve aanpak, ingezet aan “de voorkant” van deze hardnekkige problematiek. En al zijn we nog volop in ontwikkeling - er is al veel belangstelling voor.’

Den Helder zet intensief in op risicovolle Antillianen

Straf, zorg of hinderlijk volgen

Cecilio* is 16 en doet al een paar jaar alleen waar hij zelf zin in heeft. Hij blijft soms dagen van huis zonder zijn mobiel op te nemen. Er komen boetes voor zwart rijden in de trein en de politie stond al een paar keer aan de deur. Als er niets gebeurt, is Cecilio op z'n achttiende al klant van RiscAnt, het Antillianenoverleg van het Veiligheidshuis Den Helder.

Het is moeilijk om je kinderen hier op te voeden, verzucht Cecilio's moeder. 'Het is hier zo vrij. Op Curaçao weten kinderen precies wat ze wel en niet mogen, maar hier luistert hij niet naar me.' Op Curaçao zou de gemeenschap hem corrigeren, maar hier staat de politie niet eens achter de ouders. En een corrigerende tik mag ook al niet. 'Maar daar staat toch dat dat wel mag?' wijst ze op de bijbel op tafel. Ook op tafel ligt een Zorgdossier. Cecilio's moeder accepteert de hulp van 'De Helpende Hand' dankbaar. Al was het maar voor alle regels en formulieren - zo anders dan op Curaçao. 'Ze helpen me overal mee. Ze gaan mee naar de Sociale Dienst, schrijven mijn afspraken op de kalender en helpen mijn oudste zoon met solliciteren.' Evelyn Victoria-Martier van de stichting Parlan voor Jeugd en Opvoedhulp, knikt haar bemoedigend toe: 'Jij bent een sterke moeder. Jij hebt een wil om het goed te doen.'

*Niet zijn echte naam

Een relatief groot deel van de 130.000 Antilliaanse Nederlanders vindt geen aansluiting in de samenleving en scoort hoog op 'de verkeerde lijsten'. Dat geldt ook voor de 1400 Antillianen in Den Helder: 250 van hen zitten 'in de risicosfeer' en daaronder zijn 70 à 80 veel- of meerplegers. 'Zestig procent van de capaciteit van het Veiligheidshuis gaat naar Antillianen', zegt Jan Reekers, officier van justitie en ketenbeheerder namens het OM van het Veiligheidshuis.

In 2003 waren de problemen zo groot dat Victoria-Martier, toen werkzaam bij Bureau Jeugdzorg, met de politie en de reclassering individuele daders ging bespreken. Dat overleg was de voorloper van RiscAnt, een project waarbij politie, justitie, reclassering en gemeente nauw samenwerken bij de aanpak van zo'n 25 Antilliaanse veelplegers. Wie op de lijst staat, wordt actief gevolgd door de politie en wie een overtreding begaat, krijgt de keuze tussen een strafrechtelijk traject en hulpverlening (reclasseringstraject). Wie kiest voor het strafrechtelijk traject, wordt snel berecht en - als dat mogelijk is - in voorlopige hechtenis genomen. De anderen worden intensief begeleid door de reclassering. De gemeente stemt de (na)zorg af en financiert de extra inzet van de reclassering. Wie niet kan worden vervolgd en ook geen behoefte heeft aan hulpverlening, wordt 'hinderlijk gevolgd' door de politie.

De extra gelden voor RiscAnt komen uit het bestuurlijk arrangement Antillianen. Dit arrangement loopt aan het eind van dit jaar af. Jan Reekers: 'Het zou vernieuwd worden, maar dat is nu spannend met alle extra bezuinigingen.' RiscAnt zette in 2008 25 veelplegers op de lijst, in 2009 21. Reekers: 'Er komen

veel meer mensen voor in aanmerking, maar dit is het aantal dat de reclassering met de extra subsidie van de gemeente aan kan.'

De resultaten zijn lastig in harde cijfers weer te geven. Wel waren er de laatste jaren geen ernstige geweldsdelicten meer, is de relatie met de politie genormaliseerd en weet men de weg naar de hulpverlening - en ook het Veiligheidshuis - beter te vinden. Het aantal processen verbaal dat wordt uitgeschreven aan de groep RisCanters daalt: in 2008 waren het er 33, in 2009 tot nu toe 14. De meesten hebben één proces verbaal, een enkeling twee. Voorheen waren deze mensen goed voor twee of meer processen verbaal per jaar. Reekers: 'Daar zitten ook lichte overtredingen bij, zoals rijden zonder licht.' Veel mensen kiezen voor het reclasseringstraject: slechts zes mensen zijn daadwerkelijk voorgeleid. Ook bij de tenuitvoerlegging werken de partijen in het Veiligheidshuis nauw samen. Reekers: 'Als iemand een boete krijgt, maar te weinig inkomen heeft, kan hij de straf uitzitten. Als hij werk heeft, kan dat in de weekenden. Zo hoeft hij zijn baan niet te verliezen.'

Op het wekelijks RiscAnt-overleg informeren de partners elkaar over ieders inspanningen. Deze morgen zijn aanwezig Arjan Dijkman, ketenbeheerder namens de gemeente, Reekers, reclasseringswerker Joyce Emanuels en Corine Sprangers, administratief medewerkster bij de politie. Victoria-Martier is er alleen als zij speciaal wordt uitgenodigd. 'Ik heb het te druk, maar de korte lijnen zijn een groot voordeel van het Veiligheidshuis en RiscAnt. Je kunt zo bij iemand binnenlopen en snel iets regelen.' De afgelopen week zijn twee RiscAnters aangehouden: één wegens belediging en verbale bedreiging van een politieagent en één wegens het dealen van cocaïne en opium. De eerste dader heeft twee dagen later al een gesprek gehad op het Veiligheidshuis met de doelgroepencoördinator en een vertegenwoordiger van de GGZ. Hij wil graag (opnieuw) contact met de reclassering. 'Was hij niet al een klantje van

jou, Joyce?' De dealer is op heterdaad betrapt. In dit geval is er geen keuze mogelijk: hij wordt vervolgd.

Emanuels verontschuldigt zich: ze is wat laat. Haar spreekuur liep uit en ze wil deze meneer graag inbrengen in het RiscAntoverleg. Zijn rijbewijs is verlopen en hij is al zes keer aangehouden met de auto. Laatst nog in Rotterdam. Volgende week komt die zaak voor, maar hij begint volgende week ook bij een werkgever en gaat vanmiddag naar de kredietbank. 'Die zaak in Rotterdam bedreigt het werk- en schuldsaneringstraject', begrijpt Reekers. Emanuels wil graag contact met de officier van justitie in Rotterdam. 'Deze man stapelt delict op delict: steeds voor rijden zonder rijbewijs. Hij zit steeds even vast, maar als hij net vrij is, moet hij weer voorkomen voor het volgende feit. Ik wil voorstellen alle feiten te stapelen, zodat hij een flinke tijd vast zit. Dan kun je werken aan een goed plan voor daarna.'

Emanuels spreekt alle mensen die kiezen voor het reclasseringstraject iedere week op het Veiligheidshuis. 'Op een vast tijdstip: dat is makkelijk te onthouden.' De problemen zijn zwaar en moeilijk om te buigen, zegt Emanuels. 'Ze zijn ontworteld, hebben weinig opleiding en soms weinig opvoeding. De problemen zijn heel basaal: soms zijn het psychiatrische problemen, vaak schulden. Eén gezin heeft een jaar zonder gas en licht gezeten. Het is goed dat in het Veiligheidshuis alle partners om de tafel zitten om te bespreken hoe we dat aanpakken.' Soms lukt het om mensen op de rails te krijgen, maar het is een lang proces. 'Je bent al een heel eind gekomen als je een netwerk om iemand heen hebt gecreëerd. Dit land biedt veel kansen, maar als je niet

‘De korte lijnen zijn een groot voordeel van het Veiligheidshuis en RiscAnt. Je kunt zo bij iemand binnenlopen en snel iets regelen’

weet hoe je die moet pakken, is het toch een harde maatschappij. Als ze zien dat hun situatie verbetert, gaan ze zich inzetten. Natuurlijk struikelen ze nog wel eens: gedragsverandering gaat altijd traag.'

Carol de Haseth is vrijwilligster en steun en toeverlaat van veel Antillianen. Zij is vrijwel dagelijks aanwezig in het Veiligheidshuis. 'Mensen weten het Veiligheidshuis te vinden. Het zijn geen grote criminelen, het zijn kruimeldieven. Behandel je hen met respect, dan behandelen ze jou ook met respect. Ik spreek hun taal. Zo nodig ga ik met ze mee naar de politie of het UWV. Dat willen ze graag. Ze zijn onzeker.'

Buiten regent het dat het giet. 'Je treft het niet', zegt Victoria-Martier. 'Met dit weer gaat geen Antilliaan naar buiten. Anders zou je hier groepjes mannen zien rondhangen.' Victoria-Martier werkt vanuit het Veiligheidshuis, maar ook vindplaatsgericht - op straat en bij de gezinnen thuis. 'Tot haar verdriet kiezen haar landgenoten er steeds weer voor om te verhuizen naar Nederland. 'Materieel hebben ze het hier beter, maar op alle andere fronten slechter. Ze krijgen een uitkering, kinderbijslag, toeslagen, maar ze hebben toch vaak schulden. En ze lopen aan tegen de Nederlandse

cultuur. Die is zo anders dan de onze. Zeker als je weinig "bagage" hebt, is dat heel moeilijk.' Sinds kort begeleidt ze een mannengroep. 'Daar bespreken we de Nederlandse cultuur en de normen en waarden.'

Ze ziet met lede ogen aan hoe makkelijk iemand een uitkering krijgt. 'Er zijn moeders van begin twintig, die vijf kinderen hebben en een uitkering. Zij komen vaak uit de "slechte" wijken van Curaçao, doen hier hun kinderen op de Kidsclub en gaan dan zelf shoppen in Amsterdam. Dat is niet goed. Ze moeten werken, net als iedereen.' Op Martiers verzoek is de Sociale Dienst de doelgroep gaan testen. De resultaten zijn soms schrikbarend. 'Sommigen hebben een IQ van vijftien, zeventig, tachtig. We proberen hen toe te leiden naar de sociale werkvoorziening.' Soms kunnen mensen zichzelf ook moeilijk inschatten. Victoria-Martier: 'Dan hebben ze VMBO-1 en willen ze een baan waar je veel geld mee verdient. Zo werkt dat niet, maar dat is lastig in een maatschappij waar alles voor het grijpen lijkt te liggen.'

Een studente criminologie licht het RiscAntproject door: de uitkomsten worden verwacht in december 2009.

V.l.n.r.: Jos van Hoogstraten, Annemieke de Winter, Marga van Esch en Erich Verhofstadt

Regionaal Veiligheidshuis Maas & Leijgraaf boekt goede resultaten met nazorg

Een wereld van verschil

Kwam het enkele jaren geleden nog voor dat een ex-gedetineerde met de bekende blauwe vuilniszak en een treinkaartje op het station werd ‘gedumpt’, inmiddels staat de nazorg voor ex-gedetineerden vanuit het Veiligheidshuis Maas & Leijgraaf stevig op poten. De resultaten zijn veelbelovend: ‘Onze detentierecidive ligt ver onder het landelijk gemiddelde.’

Het was even schrikken voor Annemieke de Winter, directeur/coördinator van het Regionaal Veiligheidshuis Maas & Leijgraaf, toen ruim twee jaar geleden de voorbereidingen startten voor de opzet van de nazorg voor ex-gedetineerden. ‘Je hoorde wel eens van die verhalen over mensen die uit de gevangenis kwamen en dan op een vrijdagmiddag met een blauwe vuilniszak en een treinkaartje, maar zonder een cent op zak en zonder een adres waar ze heen konden gaan, op het dichtstbijzijnde treinstation werden “gedumpt”. Ik dacht: dat gebeurt in Nederland toch niet meer...? Maar dat bleek dus nog wél zo te zijn! Als ik nu terugkijk, is er in korte tijd zoveel winst geboekt. Echt een wereld van verschil.’

Per 1 januari 2008 ging de coördinatie van de nazorg voor ex-gedetineerden in Maas & Leijgraaf van start. Te beginnen in Maasland, een van de drie politiedistricten (naast De Leij-

graaf en het Land van Cuijk) waar het in Oss gevestigde Veiligheidshuis voor werkt. Het meeste pionierswerk werd verricht door nazorgcoördinator Marga van Esch, die het model opzette en alle relevante partners wist te mobiliseren. ‘De verantwoordelijkheid voor nazorg ligt formeel al enkele jaren bij de gemeenten’, vertelt Van Esch. ‘Maar veel gemeenten hier in de regio, vooral de kleinere, hadden nog steeds iets van “Help, hoe moeten we dat doen?” Elke gemeente had inmiddels wel een contactpersoon nazorg aangewezen, maar hoe moest zo’n gemeentebestuur nu weten of iemand die vrijkomt psychisch gestoord is, verslaafd, of misschien wel een huiselijk geweldpleger? En hoe moest hij of zij weten wat zo iemand precies nodig heeft aan zorg of ondersteuning en wat de mogelijkheden zijn?’

Goede informatieuitwisseling was dan ook een eerste vereiste. Van Esch zette het ‘casuoverleg nazorg’ op - aanvankelijk alleen voor Maasland; sinds dit jaar heeft ook het Land van Cuijk zijn eigen nazorgoverleg. Alle relevante partners schuiven aan: de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI), politie, gemeente, maatschappelijk werk, verslavingszorg, reclassering, woningcorporatie, maatschappelijke opvang, GGZ en MEE, een stichting die (op indicatie) licht verstandelijk gehandicapte personen begeleidt. Van Esch: ‘Tweewekelijks bespreken we alle nieuwe gedetineerden van wie we een screeningsrapportage hebben ontvangen. Daarnaast komen alle zaken aan de orde waarin nog afspraken openstaan en die we om die reden blijven volgen.’

De screeningsrapportages worden opgesteld door de medewerkers maatschappelijke dienstverlening (MMD’ers) van DJI.

De rapportages bevatten begin- en (voor zover al bekend) einddatum van de detentie en een eerste inschatting van wat de gedetineerde op het moment van vrijkomen nodig heeft op de gebieden huisvesting, werk/inkomen, identiteitsbewijs en zorg. ‘Een week voor het overleg krijgen alle deelnemers de agenda toegestuurd’, vertelt Erich Verhofstadt, voorzitter van het casusoverleg Maasland. ‘Iedereen kijkt dan in het computersysteem van de eigen organisatie wat er over die gedetineerden nog méér bekend is en wat relevant is om in te brengen tijdens het nazorgoverleg.’ Door de inbreng vanuit verschillende disciplines wordt het plaatje voor elke gedetineerde compleet. Dit kan leiden tot een meer genuanceerd, of zelfs tot een verrassend ander beeld. ‘In de sterk gestructureerde omgeving van een gevangenis kan iemand soms heel ander gedrag vertonen dan buiten’, weet De Winter. ‘Ook laten gedetineerden in het gesprek met de MMD’er niet altijd het achterste van hun tong zien. Zo zal iemand niet snel vertellen dat hij uit zijn huis is gezet wegens hennepsteelt, omdat dat zijn kans op een woning aanzienlijk verkleint. Dankzij de informatie uit het casusoverleg valt uiteindelijk meestal toch alles op z’n plek.’ Verhofstadt merkt bovendien dat de MMD’ers, door toenemende ervaring, ‘groeien’ in hun rol. ‘Ze hebben geleerd om in hun interviews met de gedetineerden beter dóór te vragen. Ook weten ze nu beter welke informatie allemaal van belang is om de juiste nazorg te kunnen bieden. Zo heeft de stichting MEE de MMD’ers voorlichting gegeven over mensen met een licht verstandelijke beperking: hoe kun je ze herkennen, waar moet je op letten? En dat je ze eventueel een test kunt laten doen. Dat kan ertoe leiden dat je een ander soort nazorg moet aanbieden, bijvoorbeeld met een vorm van begeleid wonen.’

De 22 casussen die Verhofstadt die middag vaardig tot goede (vervolg)afspraken leidt vertonen een grote diversiteit: van *first offenders* tot veelplegers, van uiterst coöperatieve personen tot gedetineerden die zelfs weigeren zich te laten screenen; en van mensen voor wie nagenoeg niets geregeld

hoeft te worden tot zwaarverslaafden, die geen dak boven hun hoofd hebben en kampen met grote schulden. ‘Nazorg is continu maatwerk leveren’, merkt De Winter op. ‘Door de betrokkenheid en creativiteit van alle instanties die participeren in het nazorgoverleg, slagen we er steeds beter in dat maatwerk ook echt te leveren.’

Dat laatste blijkt wel uit de resultaten. Van de 198 ex-gedetineerden (unieke personen) die tussen 1 januari 2008 (de start van de nazorg) en de meest recente peildatum (19 september 2009) in de politieregio Maasland een nazorgtraject doorliepen, hoorden er slechts 16 de gevangenisdeur opnieuw achter zich in het slot vallen. ‘Daarmee scoren we erg gunstig’, rekent Van Esch voor. ‘Landelijk bedraagt de detentierecidive na één jaar gemiddeld 22 procent; en na twee jaar 34 procent. In de periode waarover wij nu meten - één en driekwart jaar - zal het landelijk gemiddelde dus zo rond de 30 procent liggen. De detentierecidive in Maasland ligt daar ver onder: 8 procent.’

Ook als gekeken wordt naar de totale detentierecidive (vier Maaslandse gedetineerden vielen in deze periode twee keer terug; eentje zelfs drie keer) ten opzichte van de totale instroom, doet Maasland, met een detentierecidive van 10 procent, het uitstekend. Over eventuele andere politie- of justitiecontacten, die niet tot een nieuwe detentie hebben geleid, kan het Veiligheidshuis Maas & Leijgraaf nog geen cijfers geven. ‘Op dit moment is de detentierecidive het enige waar we echt goed zicht op hebben’, erkent De Winter. ‘Zodra op elk van de vier terreinen waarop de nazorg zich richt - woonruimte, werk/inkomen, identiteitsbewijs en zorg/ondersteuning - duidelijk is wat er moet gebeuren en het benodigde in gang is gezet, sluiten wij een casus af. Wij zien iemand alleen terug, als hij of zij opnieuw instroomt

‘Goede nazorg betaalt zichzelf terug; daar ben ik van overtuigd. Alleen - en dat noem ik wel eens “de vloek van het Veiligheidshuis” - hoe maak je dat goed inzichtelijk?’

als gedetineerde.’ Om beter en vollediger zicht te krijgen op de kwaliteit en de houdbaarheid van de nazorg, werkt het Veiligheidshuis momenteel aan een flexibel monitoringsysteem, dat nazorgklanten langer in beeld moet houden. Van Esch: ‘We zijn er nog niet helemaal uit op welke vragen we precies een antwoord kunnen en willen geven en wat de behoeften van onze partners zijn. Gaan we *alle* afgesloten casussen na - pakweg - een half jaar nog eens bekijken, om te zien hoe het die ex-gedetineerden nu vergaat en of er nieuwe politiecontacten zijn geweest? Of beperken we ons tot de grootste risicogroepen, zoals de veelplegers, en gaan we die intensiever monitoren - bijvoorbeeld na twee maanden, een half jaar en een jaar?’

Vooralsnog heeft de nazorg in Maas & Leijgraaf echter een uitstekende start gemaakt. De Winter: ‘Ons Veiligheidshuis werkt voor 13 gemeenten in drie politieregio’s. Die zijn zeer tevreden. Vooral de kleinere gemeenten vinden het echt een uitkomst dat de nazorg wordt gecoördineerd vanuit het Veiligheidshuis. In hun eentje, zo erkennen ze, hadden ze dat nooit voor elkaar gekregen.’ Vanuit deze gunstige positie

werkt het Veiligheidshuis momenteel aan verdere verbetering van de nazorg. ‘Het regelen van de vier basisvoorzieningen staat inmiddels aardig op poten’, oordeelt Van Esch. ‘Maar daarmee ben je er in sommige gevallen nog niet. Denk aan een TBS’er die vrijkomt, of een zedendelinquent. Wat moet er dan allemaal extra gebeuren? En welke rol kan het casusoverleg daarbij vervullen?’ ‘Of neem veelplegers’, vult De Winter aan. ‘Moet je daar in het kader van de nazorg niet een heel intensief traject voor opzetten, met een *personal coach*? En zijn de gemeenten dan ook bereid om dat te betalen? Over de kosten van nazorg wordt nog wel eens moeilijk gedaan. Dan zeg ik op mijn beurt: wat kost het je als gemeente, als je besluit om het *niet* te doen en als die persoon voor criminaliteit en overlast *blijft* zorgen? Goede nazorg betaalt zichzelf terug; daar ben ik van overtuigd. Alleen - en dat noem ik wel eens “de vloek van het Veiligheidshuis” - hoe maak je dat goed inzichtelijk? Het blijft een kwestie van telkens opnieuw investeren in het netwerk, in de relatie met de gemeenten en andere partners, om mensen te overtuigen van de méérwaarde van deze manier van werken en ze te verleiden om mee te doen.’

Colofon

Uitgave

Ministerie van Justitie
Veiligheid begint bij Voorkomen
December 2009

Productie

Dana van Beek

Meewerkende Veiligheidshuizen

Tilburg (p. 4), Noord-Limburg (p. 8), Amsterdam (p. 12),
Enschede (p. 16), Utrecht (p. 20), Maastricht (p. 24),
Rotterdam (p. 28), Eindhoven (p. 32), Den Helder (p. 36),
Maas & Leijgraaf (p. 40)

Teksten

Martin Lamboo en Marijke Verduijn

Fotografie

Joël van Houdt Fotografie, Den Haag

Vormgeving

Richard Sluijs Ontwerpen, Den Haag

Druk

FWA Drukwerk, Zoetermeer

Oplage

400 exemplaren

www.veiligheidshuizen.nl
www.veiligheidbegintbijvoorkomen.nl